

Yaşlanmamayı Seçenler: Yaşlanma Karşıtı Uygulamalar ve Estetik Operasyonlarla Kadın Bedeninin Yeniden İnşası

Those Who Choose Not to Age: Reconstruction of the Female Body with Anti-Aging Applications and Aesthetic Operations

Berfin Varışlı* İris Kurdoğlu#

Öne Çıkanlar

- Bu çalışma, günümüz tüketim toplumunda sağlık, hastalık ve yaşlanma gibi biyolojik süreçlerin kontrol edilebilir süreçler olduğu iddiasıyla hareket eden popüler söylemlerin bedene ilişkin toplumsal algıları, değerleri ve gündelik hayat pratiklerini nasıl değiştirdiğine odaklanmıştır.
- Bu bağlamda bedenın tüketim toplumu içinde dönüşen anlamı, derinlemesine görüşmeler aracılığıyla tartışmaya açılmıştır.
- Çalışma dâhilinde ortaya çıkan sonuç, ekonomik ve kültürel sermayelerine ve yaş gruplarına bakılmaksızın kadınların, günümüz post-modern tüketim toplumunda yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamalar ile estetik operasyonlara önemli ölçüde bir yönelimi olduğu yönünde olmuştur.
- Bu çalışmanın yaşlanma karşıtı uygulama ve estetik operasyonların günümüzde sağlıklı yaşam pratikleri kapsamında değerlendirilmesi yönünde gelecek çalışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Öz: Bu çalışma, genç ve sağlıklı kalmayı yürütülebilecek bir mücadele süreci şeklinde kurgulayan günümüzün popüler yaşlanma karşıtı söylemi ve bu söylemi çevreleyen sağlıklı yaşam önerileri ile bu söylem ve önerilere ilişkin pratik ve uygulama alanlarını “biyopolitika” ve “tıbbileştirme” literatürünün kavramsal çerçevesinden hareketle ve nitel bir araştırma temelinde ele almaktadır. Bu çerçevede çalışma, amaçlı örnekleme yolu ve kartopu tekniği ile ulaşılan, İstanbul’da yaşayan farklı yaş gruplarından ve farklı sosyo-ekonomik statüden 40 kadının görüşleri doğrultusunda insan yaşamının olağan döngülerinden biri olan yaşlılığın günümüzde bireysel ve sosyal bir sorun olarak tanımlanıp kaçınılması, önlenmesi ve/veya geciktirilmesi gereken bir olguya dönüştürülmesini sosyolojik bağlamda tartışmayı hedeflemiştir. Yaşlanma süreci ile ortaya çıkan belirtilerden kaçınmak bireyler için önemli bir soruna dönüşmüştür zira günümüz koşullarında mevcut yaşam stratejisi ölümü bir anlamda yapısöküme uğratmak olmuştur. Bu bağlamda özellikle son yıllarda hâkim olan popüler yaşlanma karşıtı söylem ve o söylemi çevreleyen sağlıklı yaşam önerileri, gündelik hayatta birçok farklı kanaldan geçerek sağlıklı veya genç görünen bedenlerden söz etmekte ve beden sağlığını tercihlerin veya tercih edilmeyenlerin somut bir göstergesi olarak kurgulamaktadır. Tüm bunların bir sonucu olarak günümüzde bireyler düzenli sağlık kontrolleri, beslenmenin düzenlenmesi, kilo kontrolü, egzersiz gibi aktif yaşam stratejileri ile estetik operasyonlar ve yaşlanma karşıtı uygulamalar aracılığıyla yaşlanma sürecinde oluşabilecek olumsuzluklarının üstesinden gelmeyi hedeflemektedir. Bu hususlar dahilinde bu çalışmanın amacı, günümüz toplumsallığında mevcut

*Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi, İTBF, Sosyoloji Bölümü, Marmara Eğitim Köyü, berfinvarisli@maltepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5051-9546.

#Doktora Adayı, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Marmara Eğitim Köyü, , iriskurdoglu@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4213-1394.

popüler söylemler ve öneriler temelinde bedene ilişkin toplumsal algıların, değerlerin ve gündelik hayat pratiklerinin nasıl değiştiğine odaklanıp bedenın tüketim toplumu içinde dönüşen anlamını irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma Karşılığı, Beden, Estetik, Tüketim Toplumu, Yaşlılık.

Highlights:

- This study focuses on how popular discourses, which claim that biological processes such as health, disease and aging are controllable processes in today's consumer society, change social perceptions, values and daily life practices regarding the body.
  - In this context, the transformed meaning of the body in the consumer society was opened to discussion through in-depth interviews.
  - The result of the study was that women, regardless of their economic and cultural capital and age group, have a significant tendency towards anti-ageing care and practices and aesthetic operations in today's post-modern consumer society.
  - It is thought that this study will pave the way for future studies to evaluate anti-ageing applications and aesthetic operations within the scope of today's healthy living practices
-

Abstract: This study investigates today's popular anti-aging discourse, which constructs staying young and healthy as a process of struggle that can be carried out, and the healthy life suggestions surrounding this discourse, as well as the practices and application areas of these discourses and suggestions, based on the conceptual framework of "biopolitics" and "medicalization" literature and qualitative research is considered on its basis. In this framework, the study aims to discuss in a sociological context the transformation, which is one of the ordinary cycles of human life, into a phenomenon that should be avoided, prevented and/or delayed by defining it as an individual and social problem today, in line with the views of 40 women from different age groups and different socio-economic status living in İstanbul, reached through purposive sampling and snowball technique. Avoiding the symptoms of aging has become an important problem for individuals because the current life strategy in today's conditions is to deconstruct death in a sense. In this context, the popular anti-aging discourse, which has been dominant especially in recent years and the healthy life recommendations surrounding that discourse, talk about healthy or young-looking bodies through many different channels in daily life and construct physical health as a concrete indicator of preferences or non-preferences. As a result of all these, individuals today aim to overcome the negativities that may occur during the aging process through active life strategies such as regular health checks, nutrition regulation, weight control and exercise, as well as aesthetic operations and anti-aging applications. Within these considerations, the aim of this study is to focus on how social perceptions, values and daily life practices regarding the body have changed on the basis of current popular discourses and proposals in today's society and examine the transformed meaning of the body within the consumer society.

Keywords: Anti-Aging, Body, Aesthetics, Consumer Society, Old Age.

Summary

Death, which is a biological reality and a common fate for all living things, is the end of vital functions. On the other hand, it is important to define death, which we can express as the

absolute other of existence, as a social phenomenon in addition to its biological definition, because death is a historically and culturally constructed phenomenon.

Strategies regarding the formation and deconstruction of death within the modern social structure, that is, purifying daily life from death and even making it invisible, come to the fore especially due to the bond established between old age and death. Especially with modernity, death has been accepted as the end of aging, and accordingly, old age has begun to have an important place in the causal explanations of death. On the other hand, as the link between disease and death weakens and life expectancy increases, old age is no longer a process that affects the quality of life. Nowadays, individuals are developing strategies to prevent diseases that occur in old age, to delay the aging process, to hide it or to stay healthy and young for a longer time by erasing its traces. In this context, individuals aim to overcome the negative effects of the aging process with anti-aging practices such as regulation of nutrition, regular health screenings, weight control, exercise, aesthetic operations or cosmetic supports.

This study focuses on how popular discourses, which claim that biological processes such as health, disease and aging are controllable processes in today's consumer society, change social perceptions, values and daily life practices regarding the body, and discusses the transformed meaning of the body in the consumer society through in-depth interviews. In this context, it is aimed to reveal the individual practices and aging/anti-aging application preferences, behaviors and motivations of women from different age groups and socio-economic status, aged 18 and over, in line with a healthy lifestyle.

In general, it has been observed that women, regardless of their income level and education level, tend to pay regard to anti-aging practices and healthy life suggestions surrounding these practices, and at the same time, they tend to implement these practices and suggestions. According to the results, women from all age groups and income levels tend to apply anti-aging procedures. However, it turns out that the frequency and variety of applications of these transactions differ according to income level. Among the participants in the research, women who have undergone plastic surgery are predominantly in the middle age group, and the main reason for this situation is the desire to take precautions against causes related to body deformities in later ages. On the other hand, it has been observed that the level of education comes to the fore in the decision for plastic surgery, and those who decide to have plastic surgery have at least a bachelor's degree. Another point that stands out in the research findings is the impact of media and social media on anti-aging practices and the decision to undergo plastic surgery.

Giriş

En yüce iyi, ölümsüz olandır, geçip gitme eğiliminde değildir.

L. A. Seneca

Biyolojik bir gerçeklik ve tüm canlılar için ortak bir kader olan ölüm, yaşamsal fonksiyonların sona ermesidir. Öte yandan varoluşun mutlak ötekisi olarak ifade edebileceğimiz ölümün biyolojik tanımının yanında sosyal bir olgu olarak tanımını yapmak önemlidir. Zira ölüm, tarihsel ve kültürel olarak inşa edilen bir fenomendir. Ölüm, gündelik yaşamla iç içedir; bu anlamıyla ölüm sosyolojik bir olgudur. Geleneksel toplumlarda ölüm sonrası ritüeller, yas tutma eğilimleri ya da ölümlerin anılması gibi ölüme ve ölüme ilişkin imgeler ve deneyimleme biçimleri, ölümün mistik anlamını devam ettirmekteydi (Sağır, 2013). Ölüm istenmeyen bir öteki değil, aksine bireyin kendisini doğa yasalarının akışına teslim ettiği, yaşamın anlamlı bir parçası olarak kabul ettiği varsayımdı (Bauman, 2000). Ancak aklın üstünlüğüne dayanan modern dönemle birlikte, ölüm gündelik yaşamdan uzaklaştırılmaya böylece ölümün toplumsal inşasında değişim gerçekleşmeye başlamıştır. Rasyonel toplumsal örgütlenme biçimlerinin ve düşünce şeklinin gelişimine paralel olarak geleneksel fikirler ve inançlar alanında bir devrim gerçekleşmiş; geçmişte her yerde hazır olduğu için tanıdık ve aşina olunan ölüm silinip aynı zamanda yasak bir şey haline gelmiştir (Aries, 1974/1991, s. 85).

Aries'in (1974/1991) sözünü ettiği devrimi, yani ölüm karşısındaki tavır değişikliğini, modern tıbbın gelişimi ile birlikte birçok ölüm nedeninin ortaya çıkarılıp mücadele edilmeye başlanması ile ilişkilendirmek mümkündür. Modern dönemle birlikte spekülasyon temelli tıptan, bilimsel bakışın rasyonelliğinde ortaya çıkan modern ve deneysel temelli tıba geçilmiştir. Bu dönemle birlikte pek çok hastalığın çaresi bulunurken bazı hastalıklar tamamen ortadan kaldırılmıştır. Diğer taraftan 18. yüzyılla birlikte anatomi alanındaki gelişmeler ile mikroskobun kullanımı ve mikrop kuramının etkisinde gelişim gösteren modern tıbbi tecrübenin olanaklılık koşulları beden tıbbileştirilmesine temel sağlamıştır. Michel Foucault, *Kliniğin Doğuşu*'nda (1963/2002) modern Batı tıbbını belirleyen şey olarak tıbbi bilgide ve tıbbi bakıştaki dönüşüme ve bu dönüşümün bedene nüfuz edişine işaret eder. Ona göre, (1963/2002) klinik tıba anatominin yerleşmesiyle birlikte tıp tarihinde bir kırılma yaşanmıştır. Tıp tarihindeki paradigmatik değişime paralel olarak tıpta deney önem kazanmaya başlamış, bu anlayış modern Batı tıbbının temelini oluşturmuştur. Modern tıp anlayışı bir mekân olarak hastanelerde kurumsallaşırken tıbbi bakışa yerleşen deney ve gözlem odaklı yaklaşım bedeni tıbbi müdahale karşısında sıradanlaştırmıştır. Tıbbi bakışın ürettiği bilginin zamanla toplumsal alana daha fazla nüfuz etmesi toplumsal yaşamın tıbbileştirilmesini beraberinde getirmiştir. Böylece yalnızca hastalıklar değil, hastalıklara ev

sahipliği yapan bedenler de modern tıp tarafından üretilebilir bir yapı kazanmıştır (Rasimoğlu, 2019, s. 127).

Foucault, yaklaşımla modern Batı tıbbının anahtar rolüne dikkat çekerken bir taraftan da moderniteye özgü iktidar yapısını biyo-iktidar alanı olarak kuramsallaştırır. Foucault'ya (1976/2016) göre, 18. yüzyılla birlikte tıp pratikleri bireyselleştirici bir boyut kazanmıştır ancak bunun yanında toplumsal bir nitelik de taşımaya başlamıştır. Dolayısıyla bu alandaki dönüşümleri anlamak için devlet ve toplum arasında gerçekleşen denetleyici ve düzenleyici pratikleri ortaya koymak önemlidir. Biyo-iktidarı diğer iktidar yapılarından belirgin olarak ayıran özelliği, bireylerin yaşamı ve ölümü üzerindeki tasarruf hakkıdır (Foucault, 1976/2016). Modern iktidar biçimi olarak biyo-iktidar hem bireysel hem de nüfus düzeyinde yaşamı ve bedenleri denetleme, düzenleme, böylelikle kontrol ve müdahale etme yeteneği ile donatılmıştır. Özellikle nüfus üzerindeki tüm düzenlemeler, yani nüfusun tıbbi ve biyolojik bir sorun olarak ele alınışı –nüfusun tıbbileştirilmesi- iktidar yapısındaki kritik dönüşümün bir göstergesi olmuştur (Arpacı, 2016, s. 90). Bu dönüşümle beraber siyasal alan yaşama yönelmiş, geleneksel düşünce yapısının bilindik ikiliklerinden olan yaşam ve ölüm arasındaki ilişki yeni bir noktaya taşınmıştır. Modern dönemle birlikte yaşam üzerinde kurulan görelî denetim ölümün yakınlığının bazı yönlerini saf dışı bırakmıştır (Özmkas, 2021, s.125). Başka bir ifadeyle, modernite ölümü *yapısöküme* tabî tutmuştur (Bauman, 1997, s.221).

Ölümün modern toplum yapısı içinde biçimlenişi ve *yapısöküme* tabî tutulması yani gündelik hayatın ölümden arındırılması hatta görünmez kılınmasına dair stratejiler özellikle yaşlılık ve ölüm arasında kurulan bağ nedeniyle ön plana çıkmaktadır. İnsan, yaşamı boyunca belirli dönemlerden geçmektedir ve yaşlılık dönemi de tıpkı çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemleri gibi yaşama içkin doğal, biyolojik bir gerçeklik olarak var olmaktadır. Ancak özellikle moderniteyle birlikte ölüm çoğunlukla yaşlanmanın sonu olarak kabul edilmeye (Turner, 2017, s.149) buna bağlı olarak da ölümün nedensel açıklamalarında yaşlılık önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Modern tıbbın gelişimi ve toplumsal refah artışı salgın hastalıklarda, yetersiz beslenmede, düşük yaşam standartlarında ya da bebek ve çocuklarda görülen yüksek ölüm oranlarında gerilemeye imkân tanımıştır (Yüksel, 2022, s.275). Sözü geçen gelişmeler yaşam standartlarında yükselmeyi ve beraberinde ortalama yaşam süresinde artışı getirmiştir. Böylece yaşlılık ve ölüm arasında bağ kurmak da olanaklı bir hale gelmiştir. Diğer taraftan, hastalık ve ölüm arasındaki bağlantının zayıflamasıyla ve uzayan yaşam süresi ile beraber yaşlılık yaşam kalitesini etkileyen bir süreç olmaktan çıkmıştır. Günümüzde bireyler yaşlılık/yaşlanma döneminde ortaya çıkan hastalıkları önlemek, yaşlanma sürecini geciktirmek, gizlemek veya izlerini silerek daha uzun süre sağlıklı ve genç kalmaya yönelik olarak stratejiler geliştirmektedir.

Bu çerçevede bireyler, beslenmenin düzenlenmesi, düzenli sağlık taramaları, kilo kontrolü, egzersiz, estetik operasyonlar ya da kozmetik destekler gibi yaşlanma karşıtı uygulamalarla yaşlanma sürecinin olumsuzlarının üstesinden gelmeyi hedeflemektedir (Cankurtaran, 2008).

Biyolojik ve bireysel olan bedenin doğal halinden uzaklaşması bir taraftan kimliğin görünür kılınmasını sağlarken diğer taraftan da bedeni her an yeniden üretilebilen dinamik bir süreç olarak tasarlanmaktadır. Bu süreçte beden üzerinden siyasal, sosyal, kültürel ya da ekonomik söylemler üretilmektedir ve bedenin sınırları bu söylemler aracılığıyla çizilmektedir. Bu doğrultuda, günümüzde, yaşamın doğal bir süreci olan yaşlanma da sosyal bir sorun olarak ele alınıp yaşlılık ve yaşlılığa ilişkin süreçler beden üzerinden gerçekleşen söylemler aracılığıyla tasarlanmaktadır.

Halk sağlığı ve tıp alanındaki gelişmeler aracılığıyla son yüz yılda ortalama yaşam süresi uzayarak bugün yaklaşık 80 olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar yaşam süresinin doğal bir sınırı olsa da tıp alanındaki ilerlemelerle yaşlanmayı önleme alanında önemli gelişmeler olacağı ve bu sürenin her geçen yıl artış göstereceği beklenmektedir. Ancak sofistike yaşam uzatma önlemleri ya da yaşlılığı/yaşlanmayı geciktirici önlemlerin toplumda eşitsizliklere yol açma ve dolayısıyla toplumsal anlamda birtakım sorunları ortaya çıkarma potansiyeli taşıyacağı da önemli bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Bu çalışma, günümüz tüketim toplumunda sağlık, hastalık ve yaşlanma gibi biyolojik süreçlerin kontrol edilebilir süreçler olduğu iddiasıyla, hareket eden popüler söylemlerin bedene ilişkin toplumsal algıları, değerleri ve gündelik hayat pratiklerini nasıl değiştirdiğine odaklanıp bedenin tüketim toplumu içinde dönüşen anlamını derinlemesine görüşmeler aracılığıyla tartışmaya açmaktadır. Bu bağlamda, 18 ve üstü farklı yaş gruplarından ve sosyo-ekonomik statüden kadının sağlıklı yaşam kurgusu doğrultusunda bireysel pratiklerini ve yaşlanma/yaşlılık karşıtı uygulama tercih, davranış ve motivasyonlarını ortaya koymak hedeflenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunun kadın katılımcılardan seçilmiş olmasının temel nedenlerinden ilki, toplumsal yaşamda tıbbileştirilen alanların erkeğe ve erkekliğe kıyasla öncelikli olarak kadına ve kadınlık durumuna ilişkin (hamilelik ve doğum süreçleri gibi) konularla ön planda yer almasıdır. İkinci olarak, tıbbi perspektifte “hasta olmamak durumu” diye tanımlanan sağlığın çok daha farklı toplumsal, kültürel ve sosyal faktörlerden biri olan cinsiyet değişkeni ile de belirleniyor olmasıdır (Adak, 2011, s.336). Biyolojik açıdan kadın ve erkeğin hastalık/sağlık halleri, yaşam/ölüm göstergeleri ya da yakalandıkları hastalıklar farklılık göstermektedir. Ancak aynı zamanda bir toplumda kültürel olarak belirlenmiş mevcut toplumsal cinsiyet rolleri de kadın ve erkeklerin sağlık/hastalık algısı, tutum ve davranışları üzerinde etkili ve belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Bu da pek çok alanda olduğu gibi kadın ve erkekler arasında fark ve eşitsizliklere

yol açmaktadır (Kurtdaş, 2024). Son olarak ise, günümüz post-modern tüketim kültüründe diyet, egzersiz, kozmetik sektörü ve yaşlanma karşıtı uygulamalar gibi popüler tüketim kültürü ritüelleri ile yaşlanmayan, aksine hep genç ve sağlıklı kalan beden düşüncesine yapılan güçlü vurgunun temelinde kadın bedeninin toplumsal bir proje olarak konumlandırılmış olması düşüncesi yatmaktadır. Küresel güzellik algısının kadın bedeni üzerindeki tahakkümü, bu durumu pekiştirmektedir. Bununla birlikte, bahsi geçen projeyi, kadın bedenine yönelik olarak uygulanan politikaların tüketim kültürü içinde edindiği yeni bir görünüm olarak kabul etmek de mümkündür. Şu halde, bu değişimi kavramak için öncelikle, ‘biyopolitika’ ve ‘tıbbileştirme’ literatürü aracılığıyla günümüz toplumunda beden-iktidar ilişkisi bağlamında bedene yönelik uygulamaların kazandığı yeni formun genel bir özetini ortaya koymak gerekmektedir.

Biyo-Medikal Yaklaşım, Biyo-Politika ve (Yaşlanan) Beden

Ölüm, organizmanın fizyolojik işlevlerinin sona ermesidir; fiziksel olarak var olma halinden var olmama haline geçiştir. Ölümün varoluşsal merkeziliğinin ve zorunluğunun farkında olmak bireyi yaşamı kurgulamaya ve zamansal özleri kavramaya yönlendirir. Ölüm süreci bilinmezlik ve öngörülemezlik barındırır. Ölümün bu niteliği bireyi kaygıya sürükler. Birey, yaşamının önemli bir kısmını bu kaygıyı kontrol etmeye çalışarak geçirmektedir. Bunun için birey, zamanın akışını yanıltmak, ehliyetsiz kılmak ya da yavaşlatmak ve sonunda varoluşun uzun solukluluğu adına ısrarlı bir çaba içine girer. Başka bir ifadeyle, ölüm kaygısı bireyin davranışlarını yönlendirir hatta itici bir kuvvet oluşturur. Örneğin tıbbi müdahalelerle yaşlanmayı ve dolayısıyla ölümü erteleyerek, gençleşmek arzusu adına ölüme karşı yaşam stratejileri geliştirir; genç, sağlıklı ve fit olmak için çok katmanlı eylemler inşa eder (Erbuğ, 2021, s.48). Ölüm bir anlamda yaşlanmanın bir sonucudur (Turner, 2017, s.149). Birey sağlıklı kalarak yaşlanmayı üstesinden geleceği bir olguya dönüştürür.

Kuşkusuz ki modern tıbbın gelişimi ile birlikte birçok ölüm nedeninin ortaya çıkarılıp onlarla mücadele edilmesinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Kökleri Aydınlanma felsefesine dayanan beden temelli modern tıp anlayışı bilimsel verilere dayalı incelemelerin ve açıklamaların ön plana çıktığı seküler dönemde ortaya çıkmıştır (Bakacak, 2018, s. 349). Modern tıbbın gelişimi hastalık ve sağlığa ilişkin tıbbi bilginin giderek daha fazla uzmanlaşmasını, pek çok hastalığın çaresi bulunurken bazı hastalıkların tamamen ortadan kaldırılmasını mümkün kılmıştır. Bugün özellikle gelişmiş ülkelerde ortalama yaşam süresi uzamıştır. Modern tıbbın gelişimi Bauman’ın (1997, s. 221) ifadesiyle ölümü bir anlamda *yapısöküme* tabi tutmuş, onu baş edilebilir bir noktaya ulaştırmıştır.

Modern tıp, sağlığı, hastalığı açıklamada ve sağlığın korunmasında biyo-medikal modele yaslanır. Biyo-medikal yaklaşım “hastalıkların bilinen mevcut fiziksel belirtiler gereğince objektif olarak tanımlanması ve vücudun sağlığına kavuşması için bilimsel olarak elde edilmiş tıbbi tedavi yöntemlerinin kullanılması”dır (Giddens & Sutton, 2020, s. 293). Modern toplumların gelişimiyle olgunlaşan biyo-medikal yaklaşıma göre bütün hastalıkların nedenleri bellidir zira hastalıklar bilinebilir belli nedenlerin bir sonucudur (Taylor & Field, 2007, s.25). İnsan bedeni biyolojik ve bilimsel yasalarla belirlenmiş işlevlere sahiptir ve bedensel fonksiyonların bilinirliği tıp uzmanlarının bozuk fonksiyonları onarması adına yol göstericidir.

Biyo-medikal yaklaşımı üç boyut ekseninde değerlendirmek mümkündür: ilki, hastalık bedende oluşan ve böylece bedenin normal işleyişini engelleyen bir bozulmadır. 19.yüzyılın sonlarında mikrobiyolojinin gelişmesine paralel olarak ortaya çıkan ‘mikrop kuramı’ ile her türlü hastalığın arkasında yatan bir neden olduğu, bedeni sağlığına kavuşturmak için ortaya çıkan hastalığı farklı etkenlerden bağımsız olarak değerlendirmek ve buna göre tedavi etmek gerektiği üzerinde durulmuştur (Bakacak, 2018, s.350). İkincisi, biyo-medikal yaklaşım, hastalığın nedenini bedenin anatomisinde ve fizyolojisinde aradığından bu anlayış beden/zihin ayrımını beraberinde getirmektedir. Zihinsel rahatsızlıkları biyo-mekanik değişimlerle, bedensel hastalıkları ise biyo-kimyasal sebeplerle açıklayan yaklaşım bu yönüyle indirgemeci bir anlayış ortaya koyar. İndirgemeci anlayış bütünü parçalarına eş değer olarak kabul eder; somut gözlemsel ve deneysel verileri temel alır (Turner, 2017, s.19). Son olarak, bu yaklaşıma göre, hastalık, yalnızca tıp uzmanlarınca ve bilimsel hakikatler aracılığıyla tedavi edilir. Biyo-medikal yaklaşım, bilimsel olmayan tıbbi uygulamalara karşı çıkarken hastalıkların uygun şekilde tedavi edilebileceği mekânlar olarak teknolojinin de yoğun bir şekilde kullanıldığı hastaneleri işaret etmektedir (Giddens, 2012, s.305).

Tüm dünyada hâkim sağlık-hastalık modeli olan biyo-medikal tıp anlayışı siyasal ve toplumsal sonuçları bakımından önemli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler arasında en dikkat çekenini sağlığın korunmasında etkili alan olan modern tıbbi biyo-politik bir strateji şeklinde ele alan Michel Foucault tarafından geliştirilmiştir. İnsan bilimleri içinde yer alan bilgi ve iktidar ilişkisi ile bedenlerin düzenlenmesi, davranışın yönetilmesi ve benliğin inşa edilmesiyle bağlantılı pratiklerle ilgilenen Michel Foucault tıbbi bilgi ve tıbbi söylem üzerine odaklandığı çalışması *Kliniğin Doğuşu*'nda (1963/2002) 18. yüzyılın sonlarında doğan modern Batı tıbbının insan bilimlerinin içinde merkezi bir konumda yer aldığını, aynı zamanda bir sosyal kontrol ve bir düzenleme aracı olarak işlev gördüğünü savunur. Bunu yaparken de hem tıp eğitimine hem de tıbbi pratiklere dikkat çeker. Çünkü Foucault'ya (1963/2002) göre tıbbi iktidar üretilme ve aktarılma aşamasında başlar. 19. yüzyılla birlikte tıp, sınıflandırıcı bir bilim olmaktan çıkıp

hastalıklar üzerine odaklanmaya başlamıştır. Kliniğın doğuşu, yani hastaların yatakta gözlenmeye başlandığı kliniklerin geliştirilmesi hasta bedene bakışın değişimini ve hasta-hekim ilişkisinin dönüşümünü de beraberinde getirmiştir.

Esasen yaşanan değişimlerin kaynağı hastanenin etki alanı ile tıbbi öğretim ve araştırmanın kesişme noktası olan anatomi alanındaki çalışmalardır. Bu çalışmalar bilgiye kaynaklık etmiştir. Böylece bakış bilgiye dönüşürken tıbbi bilgi sadece hasta-hekim arasında bir mekândaki karşılaşmadan oluşan sınırlı bir veri olmaktan çıkıp en basit gözlem düzeyinden “*kelimeleri olmayan bir dil olarak*” toplumda itiraz kabul edilmeyen bir otoriteye dönüşmüştür (Foucault, 1963/2002, s. 82). Başka bir ifadeyle, Batı tıbbında yaşanan büyük kopma yani bilginin epistemik değişimi anatomi ile klinik bakış arasındaki ilişkiyle gün yüzüne çıkmıştır. Bir taraftan modern Batı tıbbi hastanelerde kurumsallaşırken diğere taraftan bu yapı tıbbın manasını da değişime uğratmıştır. Tıbbi bilginin kazandığı iktidarla birlikte insanlar bilimsel bilgi ve pratiğın nesnesi haline gelmiş, tıbbi bakışın ürettiği bilgi toplumsal yaşamın tıbbileştirilmesini beraberinde getirmiştir.

Toplumsal yaşamın tıbbileşmesi, basit bir tanımlamayla, bedensel sorunların anlaşılmasında tıbbi dil kullanılarak tıbbi bir çerçeve oluşturulması ya da daha önce bir hastalık olarak tanımlanmamış sorunların bir problem olarak kabul edilip tıbbi yaklaşımlarla tedavi edilmesidir (Kurdaş, 2017). Foucault’ya (1976/2003) göre tıbbın, tıbbi olmayan alanlarda da hâkimiyet kurması ile insanların bilgi ve müdahale düzeyinde siyasal yaşamın stratejik odağı haline getirilmesi yani biyo-politik süreçlerin yükselişinde bir paralellik söz konusudur. Biyo-politika, nüfusun temel alınarak, yaşamın içinde belirleyici niteliğe sahip süreçlere ilişkin bilginin denetlenmesi ve düzenleyici önlemler alınmasına ilişkin müdahale teknikleridir (Özmkas, 2021, s.123). Foucault’ya (1976/2003) göre, iktidar mekanizmalarındaki dönüşümle ve modern topluma geçişle birlikte ölüm ve yaşam terimlerinin anlamlarında bir değişim yaşanmıştır. Bu süreçte iktidarın temel önceliği -öldürme hakkını elinde tutsa da- yaşatmak, yaşama şansını uzatmak ve bu anlamda bireyin yeteneklerini arttırmak olmuştur. Biyo-politik süreçler yaşam ve ölüm arasındaki ilişkiye yeni bir nitelik kazandırmıştır. İktidar ve bilgi yöntemleri ile yaşam üzerinde görelidenetim kurulurken ölümün bazı nedenleri ise saf dışı bırakılmaya başlanmıştır.

Foucault’ya (1976/2003, s. 137) göre, toplumun bireyler üzerinde gerçekleştirdiği denetim sadece bilinç ya da ideoloji aracılığıyla değil; aksine, beden içinde ve bedenle birlikte gerçekleşmektedir. Kapitalist toplumlarda her şeyden önemli olan şey biyopolitikadır. Başka bir ifadeyle, bedensel olandır, biyolojik ve maddi olandır (Özmkas, 2021, s.120). Biyolojik olan siyasal olanda yansıma bulurken yaşamı denetleme ve böylelikle kontrol etme hakkı ile donatılan

biyoiktidarın uygulanması usuller, kurumlar, çözümlene ve düşünceler, aynı zamanda hesap ve taktikler aracılığıyla gerçekleşmektedir (Foucault, 1976/2003, s.150). Modern öznenin öznellik pratiği ise bireyin hem kendi üzerindeki işlemleri hem de bireyi özne olarak kuran biyo-iktidarın söylem ve hesaplarıyla şekillenmektedir. Yaşam üzerinde işleyen biyo-iktidar bir taraftan bireyleri özne olarak kurgularken öte taraftan bireyin bireyselliğinin içeriğini ve sınırlarını belirler. Bunu gerçekleştirirken de gündelik yaşama doğrudan müdahale ederek bireyden kendine özgü bir gerçeklik yaratmasını –öznellik üretmesini- ve bu gerçekliğin de hem kendisi hem de başkaları tarafından görünür olacak şekilde kurgulanmasını ister (Foucault, 1976/2003, s.152). Böylece, birçok biyolojik özelliği ile beden ve dahası, kendisi de bir güç olan “yaşam” iktidar aracılığıyla, iktidar hesaplarıyla ve buna bağlı rıza gösterme biçimleri ile kontrol edilebilir hatta kontrol edilmesi gereken bir unsur olarak belirlenmektedir (Hardt & Negri, 2004, s.31). Tüm bunlar bedeni bir tür performans sahnesine dönüştürmektedir (Bozok, 2011).

Bedenin kontrol edilebilir bir olgu olarak kabulü ile günümüzün popüler sağlıklı yaşam önerileri arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Sağlıklı yaşam önerileri bedeni, sağlığın veya hastalığın somut göstergesi olarak kurgulamakta ve bu kurgu doğrultusunda gündelik yaşamın akışı içinde ve bireysel tercihler doğrultusunda yaşam üzerinden bir kontrol alanı oluşturmaktadır (Sezgin, 2011). Bu alan, kaynağını tüm yaşamın tıbbileştirilmesi sürecinden almaktadır. Tıbbileştirme ile sağlığın bireyselleşmesi ve popüler bir alana dönüşmesi süreci bir arada işlemektedir. Çünkü tıbbileştirme, gerek biyolojik süreçleri gerekse gündelik yaşamın önemli bir kısmını tıbbin ilgi alanına çekerek hastalık ve sağlık olgularını bireysel yaşamların en temel parçası haline getirmektedir (Kurttaş, 2016, s.3). Tıbbileştirme biyolojik olağan süreçleri hastalık olarak tanımlayıp tıbbi açıdan izleme gerekliliğini yansıtırken hastalıklara karşı bir dizi koruma ve kontrol yönetimi ile sağlıklı yaşamın doğrularını ve standartlarını sunmaktadır. Bahsi geçen kontrol yönetimi ve standartlaşma bireylere kolesterol düzeyi, tansiyon, hormonal denge/dengesizlik ya da vücut kitle endeksi gibi birçok biyolojik unsur hakkında bilgi sunmaktadır. Buna karşılık, sağlık durumuna ilişkin sorumluluğu, beden yönetimini ve o bedeni disipline etme imkânını ise bireye yüklemektedir (Sezgin, 2011, s.65). Başka bir ifadeyle, sağlığa ve hastalığa ilişkin doğrular ya da yanlışlar uzmanlar tarafından aktarılırken bireyler ise doğrudan yaşamsal süreçlerinden sorumlu kılınmaktadır. Uzman rehberliğinde sağlığın önemini merkeze alan bu öneriler, sağlıklı kalmanın gerekliliklerini yerine getirmenin bireye bağlı olduğu anlayışı üzerinde şekillenmektedir.

Yaşamın normal biyolojik döngülerinden biri olan yaşlanma, fizyolojik, psikolojik, ekonomik, politik ve toplumsal olmak üzere farklı boyutlara sahip olan bir süreçtir. Diğer taraftan yaşlanma olgusunun içinde bulunulan toplum ve kültürel yapı göz önüne alınarak

değerlendirilmesi önemlidir zira yaş kültürel bir kategoridir ve yaşın anlamı ve önemi tarihsel süreçler ve kültürel ilişkiler açısından değişiklik gösterir (Marshall, 2021, s.816). Dolayısıyla yaş ile ilişkili kültürel kodlar toplumsal algının neler içerdiğine dair ipuçlarını barındırır. Bunun yanında yaşam koşullarındaki ve tıp alanındaki gelişmeler, küreselleşme süreçleri ve teknolojik ilerlemeler ışığında bir toplumun sahip olduğu refah düzeyi ve fırsatlara erişim o toplumdaki ortalama yaşam süresi bağlamında yaşlanma ve yaşlılık ile ilgili tanım ve kabulleri de biçimlendirmektedir (Baran, 2018, s.586).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (2002) 45-59 yaş arasını orta yaş, 60-74 yaş arasını yaşlı, 75-89 yaş arasını ileri yaşlılık ve 90 ve üstünü ihtiyarlık olarak sınıflandırmıştır. 2017 yılında ise DSÖ yapmış olduğu bu sınıflandırmayı güncelleyerek 18-65 yaş arasını genç, 66-79 yaş arasını orta yaş, 80 ve üzerini ise yaşlı olarak belirlemiştir. İnsan yaşamının belirli bir zaman çizelgesi doğrultusunda sınıflandırılması yaş alma evrelerini hem biyolojik bir döngü olarak hem de sosyal yaş temelinde değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bu durum bireylerde yaşlanma süreçlerine ilişkin söylemlerin içselleştiği, evrensel olduğu iddia edilen yaşam tarzlarının normatifleştiği ve böylece toplumsal beklentilerin sınırlarının belirlendiği bir niteliği üretebilmektedir. Örneğin yaşlı algısı negatif olan bir toplumda 65 yaş ve üstü bireyler zaman zaman sosyal ayrımcılığa ve kalıp yargılara maruz kalabilmekte, dolayısıyla yaşamları olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Benzer şekilde, yaş evrelerini belirli sınırlar arasına dâhil edip belirginleştirmek toplumsal kurumların işleyiş mekanizmalarını düzenleyen bir kriter olarak da kullanılabilir.

Diğer taraftan bu tip bir sınıflandırma ile yaş, toplumsal üretim ve tüketim ilişkileri dâhilinde muğlak bir yapıya bürünebilmektedir. Zira DSÖ'nün 2017 yılında yapmış olduğu güncelleme ile birlikte genç ve yaşlı tanımı ve sınıflandırması daha esnek bir yapı kazanmıştır. . Özellikle son yıllarda yaşlılığa ilişkin hâkim söylem yaşlanmayı ekonomik, psikolojik ya da fiziksel çöküş olarak inşa etmekte, gerek bireysel gerekse kamusal olarak çaba gerektiren gençliği veya genç görünümü ise yükselen bir olguya dönüştürmektedir (Timurtürkan & Demez, 2018). Bu bakış açısı bir taraftan gençlik olgusu ile bedene yüklenen anlamları ve beden üzerinden gerçekleşen söylemleri ön plana çıkarıp tartışmaya açarken öte taraftan değişen toplumsal dinamikler ekseninde yaşlanmayı önleyen/geciktiren ya da genç olmaya/kalmaya yönelik uygulamalarla yeni müdahale alanları yaratmaktadır (Yaylagül vd., 2016).

Aslında beden inşasını dönemsel olarak kabul gören değer ve ideolojilerle şekil alıp yaratılan bir olgu olarak kabul etmek mümkündür. Modernite öncesi toplumsal yapıda yaşlılık, bilgelikle ilişkilendirilirken (Turner, 2011, s.142) modern ve post-modern kültürde yaşlanma

geleneksel boyutundan koparılıp çoğunlukla istenmeyen bir sonuç olarak ötekileştirilmektedir (Demez, 2012). Bunun sonucunda yaşlanmaya dair toplumsal refleksler de farklı bir imaj etrafında yeniden şekillenmektedir. Örneğin günümüz post-modern toplumlarında yaşlanma süreci ile ortaya çıkan belirtilerden kaçınmak bireyler için önemli bir soruna dönüşmüştür. İktidar ve denetim araçlarından bağımsız olarak ele alınamayacak bu süreçte yaşlanan beden hâkim göstergeler üzerinden tıbbileştirilirken ideal bedene ilişkin hâkim söylem bireylerde içselleşmektedir (Yumul, 2000, s.40).

Yaşlanan bedenin yaşam üzerinde kurulan biyo-politik çerçeve ekseninde ve bir otorite olarak kabul edilen tıbbi söylem tarafından tıbbileştirilmesi ve bireyden bağımsız olarak sorunsallaştırılması ile birlikte yaşlanma bir problem olarak kabul edilip patolojik hale getirilmektedir (Çarboğa, 2022, s.54). Bu özelliği ile beden bir proje olarak algılanıp yeniden üretilebilen dinamik bir süreç olarak tasarlanmaktadır. Bu süreçte yaşlılığın bir sonucu olan negatif durumların önüne geçilmeye, stratejiler geliştirilmeye ve çözümler aranmaya çalışılmaktadır (Yetim, 2019). Özellikle günümüzde modern tıbbi uygulamaların gelişimine paralel olarak yaşlanma karşıtı uygulamalar, dermatolojik destekler veya estetik operasyonlar aracılığıyla başarılı ve sağlıklı yaşlanmanın yolları aranmaktadır. Öte yandan, bireyin yaşlanma deneyimini iyileştirmek adına aktif yaşlanmayı sağlıklı ve genç görünmek ile kurduğu bağ çerçevesinde değerlendiren kabul, popülerleşen güzellik amaçlı uygulamaları tüketim piyasasında önemli ve güçlü bir konuma yerleştirmektedir (Kurttaş, 2017, s.1001).

20. yüzyıl ile birlikte yaşlılık döneminde karşılaşılan hastalıkların azaltılması, genetik ve estetik cerrahi alanındaki gelişmeler ışığında yaşlanmanın yavaşlatılması, gizlenmesi ve özellikle son yıllarda yaşlanmanın durdurulması hedeflenmiş ve bu bağlamda önemli bir sektör oluşturulmuştur (Yaylagül vd., 2016, s.395). Bu sektörün oluşmasında küresel anlamda nüfusun yaşlanmasının ve yaşlılık döneminde bireylerin sağlık ve bakım hizmetlerinin devletlere ekonomi politikaları açısından yük oluşturmasının da önemli etkileri olduğunu söylemek mümkündür (Belek, 2001). Tüm bu gelişmeler ışığında başarılı ve sağlıklı yaşlanma küresel anlamda bir politikaya dönüşmüştür. Günümüzde estetik operasyonlara ve uygulamalara erişimin kolaylaşmasının yanında sıklıkla güncellenen sağlık sektörü aracılığıyla da yaşamın doğal bir süreci olan yaşlılığın önlenmesi hem toplumsal olarak hem de bireysel açıdan önem kazanmıştır.

Yaşlılığın/yaşlanmanın diyet, egzersiz, kozmetik ürünler, yaşlanma karşıtı uygulamalar ya da estetik operasyonlar aracılığıyla gündelik hayattan dışlanmasına yönelik yaklaşımlar aynı zamanda önemli bir tüketim alanı oluşturmaktadır. Bahsi geçen alanın oluşmasında ve yayılmasında kuşkusuz ki medya etkili bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Tüketim kültürü

içinde basın, reklam ve özellikle sosyal medya aracılığıyla “genç ve sağlıklı” görünen ideal bedene dair referans kaynakları yayılmakta ve çoğaltılmaktadır (Arslantürk, 2019). Bu süreçte iletişim araçları güncel sağlık yaklaşımı temelinde güzellik ve estetik temalarını sıkça konu edinerek bedensel beğeni ve algı oluşturmakta (Ergenekon, 2006, s.75); bakım, uygulama ve estetik operasyonların işlevselliği vurgulanarak meşrulaştırılmaktadır. Böylece, sağlıklı ve genç olmanın temel hedef haline geldiği günümüz tüketim kültüründe beden, işaretler ve simgeler bütünü olarak kimliği, dünya görüşünü ve dolayısıyla bireyi ifade eden önemli bir gösterge konumuna yerleştirilmektedir (Bozok, 2011).

Yapılan araştırmalar özellikle son yıllarda estetik operasyonların ve yaşlanma karşıtı uygulamaların yaygınlaştığını ortaya koymaktadır. ISAPS’ın (2022) (International Society of Aesthetic Plastic Surgery) verilerine göre dünyada 2021 yılında 14.986.982 estetik operasyon, 18.857.311 yaşlanma karşıtı uygulama gerçekleşmiştir. Araştırmaya göre kadınlarda tüm yaş gruplarında tercih edilen estetik operasyonlar arasında ilk sıralarda, 2.131.976 kişiyle meme büyütme, 1.937.995 kişiyle yağ aldırma, 1.096.152 kişiyle göz kapağı ameliyatı, 1.076.945 kişiyle karın germe ve 955.026 kişiyle meme dikleştirme ameliyatları gelmiştir. Yine aynı araştırmaya göre yaşlanma karşıtı uygulamalar arasında en çok tercih edilenlerin başında 7.850.924 kişiyle botulinum toksin (botox) gelmektedir. Ardından 3.740.777 kişiyle hyaluronik asit, 701.864 kişiyle kimyasal peeling ve 642.067 kişiyle ameliyatsız yağ azaltma uygulamaları gerçekleşmiştir. Estetik operasyonlar bir önceki seneye göre %16,7, yaşlanma karşıtı uygulamalar ise %7,2 oranında artış göstermiştir. Türkiye özelinde baktığımızda ise 2021 yılında 470.875 kişinin estetik operasyon, 626.179 kişinin ise yaşlanma karşıtı/anti-aging uygulama tercih ettiği görülmektedir. Türkiye toplamda 1.097.054 kişiyle Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Japonya ve Meksika’nın ardında gelmekte; Türkiye’yi Almanya, Arjantin, İtalya, Kolombiya ve Hindistan takip etmektedir (ISAPS, 2022).

Yöntem

Bu çalışmada kadınların bireysel sağlığın korunması ve sürdürülmesi doğrultusunda uygulama tercih ve pratikleri, yaşlanmayı önlemeye/geciktirmeye yönelik ilgileri, tercihleri ve estetik cerrahiye dair düşüncelerinin oluşmasındaki etkenleri ve belirleyici faktörleri değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda nitel araştırma yöntemi benimsenerek İstanbul’da yaşayan toplamda 40 kadın ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırmalar yaşam içinde neler olup bittiğini anlamak ve toplumsal gerçekliğin algısına doğrudan erişebilmek noktasında önemli açılımlar sunmaktadır (Silverman, 2006, s.113). Sosyal dünyayı anlamak adına gözlem ve iletişim yöntemini kullanan nitel araştırmalar, toplumsal

dünyayı yorumlamayı önceler. Bu yöntemde önem taşıyan bir başka unsur araştırmacının başlangıçtaki teorik yaklaşımıdır. Doğası gereği genellenemeyen bulgulara ulaşılmasını sağlayan niteliksel araştırma, zaman, bağlam ve anlam ilişkisi üzerinden sahanın bir anlamda fotoğrafının çekilmesine imkân tanır. Bu araştırma da saha çalışması yapılan Kasım 2023-Mart 2024 zaman periyodunda çalışma grubuna dahil olan katılımcıların duygu, düşünce ve ifadelerinin bir yorumu niteliğindedir.

Çalışmada veriler derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, açık uçlu soruların sorulmasını, ilave sorularla araştırma konusunun derinleşmesini böylece alan çalışması aracılığıyla konunun ayrıntılı bir şekilde kavranmasını mümkün kılar. Derinlemesine görüşmeler, sosyal dünyada görünür olan birçok olguyu, süreci ya da ilişkiyi ayrıntılı kavramayı ve bütüncül olarak değerlendirmeyi olanaklı hale getiren bir veri toplama tekniğidir (Kümbetoğlu, 2019, s.72). Bu teknik aracılığıyla araştırmacı doğrudan gözlenemeyen ancak belirli bir süre zarfında ortaya çıkabilecek olan anlamları, beklentileri ya da dış dünyaya ilişkin algıları yakalama fırsatına ulaşır (Güçlü, 2021).

Ortalama 45 ile 60 dakika arasında süren görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmacılar, araştırmanın konusu ve amacı hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve görüşmeler katılımcıların onayı alınarak ses kayıt uygulaması aracılığıyla kaydedilmiştir. Tüm görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtları deşifre edilerek gruplandırılmıştır. Elde edilen veriler, ilgili literatür göz önünde bulundurularak kendi anlam çerçevesinde analiz edilip tematikleştirilmiş ve araştırma sorusu ile ilişkiselliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Temel olarak farklı eğitim seviyesine, gelir durumuna ve farklı sosyo-ekonomik statüye sahip İstanbul'da yaşayan 40 kadın katılımcı amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Amaçlı örneklem zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân tanır. Bu açıdan amaçlı örneklem, görüşme gerçekleştirilecek kişilerin çalışmanın amacına uygun olduğu bir örneklem hedefler. Bu yöntem birçok durumda, olgu ve olayların keşfedilip ortaya çıkarılmasında etkilidir (Karataş, 2015). Bu bağlamda görüşmeler 18-35, 36-45, 46-55 ve 55 ve üstü yaş aralığına sahip kadınlarla gerçekleştirilmiştir. Yaş aralığının geniş tutulmasındaki belirleyici etken yaşlanmayı önlemeye/geciktirmeye yönelik uygulamaların yetişkinlik ve sonrası dönemdeki bütün kadınların ilgi alanına girdiğine dair varsayımdır.

İstanbul'da yaşayan söz konusu 40 kadından oluşan çalışma grubuna kartopu örneklem aracılığıyla ulaşılmıştır. Sosyal bilim araştırmalarında yaygın olarak kullanılan kartopu örneklem, rastlantısal olmayan bir örnekleme biçimidir. Araştırmacının, incelediği olgu ile ilgili olarak evrende en çok bilgiye sahip olduğunu düşündüğü kişi veya durumlara ulaşmasında etkili olan

yöntemde kaynak görevi de gören ilk katılımcılarla yapılan görüşmelerin ardından görüşme gerçekleştirilen katılımcıların önerileri ve yardımları doğrultusunda aynı kriterleri taşıyan diğer katılımcılara erişim sağlanır. Böylece bağlantı kurulan kişilerin yardımı ile bir başkasıyla, ardından yine aynı yolla bir başkası ile temas kurularak örneklem büyütülür (Güçlü, 2021).

Araştırma için belirlenen çalışma grubuna yönelik olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularının arka planında; kadınların uzun ve sağlıklı yaşamak aynı zamanda genç kalmak adına bedeni koruma yollarını, yaşam tarzı seçeneklerini ve pratiklerini, yaşlanma/yaşlılık karşıtı uygulamalar ile estetik operasyon taleplerini ve düşüncelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, sağlıklı yaşam pratikleri, yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamalar ile estetik müdahalelerin oluşmasında ve talep edilmesinde etkisi olan bireysel, sosyal, siyasal ve ekonomik süreçler ile post-modern toplum yapısı içinde yer alan çeşitli parametreler ve tüketim dinamiklerine odaklanılmıştır. Aşağıda çalışma grubuna ilişkin tablo mevcuttur.

Tablo 1.
Katılımcılar Hakkında Bilgi

Katılımcı No:	Yaş	Eğitim Durumu	Sınıf	Çalışma Durumu	Medeni Durumu	Estetik Operasyon/Yaşlanma Karşıtı Bakım Ve Uygulama Türü
1	47	Lisans	ALT	Sınıf Öğretmeni	Evli	Botox
2	52	Lise	ALT	Emekli	Evli	Botox, Dolgu
3	65	Lisans	ORTA	Emekli Bankacı	Evli	Botox, Göz Kapağı Operasyonu
4	53	Lise	ALT	Ev Hanımı	Evli	Botox, Dolgu
5	46	Lisans	ORTA	Yönetici Asistanı	Evli	Botox, Mezoterapi
6	53	Lisans	ORTA	İngilizce Öğretmeni	Evli	Botox, Dolgu
7	33	Lisans	ORTA	Spor Eğitmeni	Evli	Cilt Bakımı
8	31	Lisans	ORTA	Avukat	Bekar	Cilt Bakımı
9	36	Lisans	ALT	Devlet Memuru	Bekar	Botox, Cilt Bakımı.
10	45	Lisans	Üst	Diş Doktoru	Evli	Botox, Mezoterapi
11	31	Lisans	ALT	Devlet Memuru	Bekar	Botox
12	57	Lisans	ÜST	Banka Yöneticisi	Bekar	Botox, Dolgu, Mezoterapi
13	64	Lise	ALT	Ev Hanımı	Evli	Botox, Dolgu, Göz Kapağı Operasyonu
14	34	Lisans	ALT	Devlet Memuru	Bekar	Cilt Bakımı
15	29	Lisans	ORTA	Sigortacı	Bekar	Cilt Bakımı
16	33	Lisans	ORTA	Bankacı	Bekar	Botox, Cilt Bakımı
17	36	Lisans	ALT	Devlet Memuru	Bekar	Botox
18	51	Lisans	ORTA	Doktor	Evli	Botox. Dlg. Cilt Bakımı
19	48	Lisans	ORTA	İnsan Kaynakları	Evli	Botox. Cilt Bakımı
20	37	Lisansüstü	ALT	Devlet Memuru	Bekar	Mezoterapi
21	39	Lisans	ALT	Hemşire	Evli	Cilt Bakımı
22	51	Lisans	ÜST	Yönetici	Evli	Botox., Dolgu Mezoterapi ve Fraksiyonel Lazer
23	44	Lisans	ORTA	Sınıf Öğretmeni	Evli	Botox
24	67	Lise	ALT	Emekli	Evli	Cilt Bakımı
25	41	Lisans	ORTA	Sigortacı	Bekar	Botox
26	52	Lisans	ALT	Emekli Öğretmen	Evli	Botox, Dolgu
27	55	Lisans	ORTA	Opera Sanatçısı	Evli	Kaş Kaldırma
28	51	Lisans	ORTA	İng. Öğretmeni	Evli	Göz Kapağı Oprerasyonu

29	51	Lisans	ÜST	İnşaat Mühendisi	Evli	Meme Operasyonu
30	61	Lisans	ORTA	Emekli Yönetici	Evli	Botox, Dolgu, Göz Kapağı Operasyonu
31	63	Lisans	ALT	Emekli Öğretmen	Evli	Fraksiyonel Lazer
32	36	Lisansüstü	ORTA	Akademisyen	Bekar	Botox, Mezoterapi, Paris İşiltisi
33	47	Lisansüstü	ÜST	G. M. Yardımcısı	Bekar	Botox, Dolgu, Mezoterapi, Lazer
34	57	Lise	ORTA	Halkla İlişkiler	Evli	Botox, Dolgu
35	27	Lisansüstü	ALT	Öğrenci	Bekar	Cilt Bakımı
36	53	Lisansüstü	ÜST	Y Kimya Müh.	Evli	Karın Germe
37	59	Lisans	ORTA	Eczacı	Evli	Göz Kapağı Operasyonu
38	67	Lise	ALT	Ev Hanımı	Evli	Cilt Bakımı, Mezoterapi
39	58	Lise	ALT	Ev Hanımı	Evli	Mezoterapi
40	54	Lisans	ORTA	Sınıf Öğretmeni	Evli	Göz Kapağı Operasyonu

İstanbul'da yaşayan söz konusu 40 kadından oluşan çalışma grubuna kartopu örneklem aracılığıyla ulaşılmıştır. Sosyal bilim araştırmalarında yaygın olarak kullanılan kartopu örneklem, rastlantısal olmayan bir örnekleme biçimidir. Araştırmacının, incelediği olgu ile ilgili olarak evrende en çok bilgiye sahip olduğunu düşündüğü kişi veya durumlara ulaşmasında etkili olan yöntemde kaynak görevi de gören ilk katılımcılarla yapılan görüşmelerin ardından görüşme gerçekleştirilen katılımcıların önerileri ve yardımları doğrultusunda aynı kriterleri taşıyan diğer katılımcılara erişim sağlanır. Böylece bağlantı kurulan kişilerin yardımı ile bir başkasıyla, ardından yine aynı yolla bir başkası ile temas kurularak örneklem büyütülür (Güçlü, 2021).

Bulgular

Bu araştırmanın saha çalışması Kasım 2023-Mart 2024 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Yapılan saha çalışması sonucunda elde edilen bulgular dört tema altında toplanmıştır. Bu temalar: *Sağlıklı Yaşam Pratikleri, Yaşlanma Karşıtı Uygulamalar Aracılığıyla Yaşlanmamayı Seçenler, Estetik Operasyonlar Aracılığıyla Yaşlanmamayı Seçenler ve Medya ve Sosyal Medyanın Yaşlanma Karşıtı Uygulamalar ve Estetik Operasyonlar Üzerinde Etkisi*. Aşağıda her bir tema başlığı altında, görüşülen kişilerin ifadeleri literatür çerçevesinin kuramsal yapısı aracılığıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Sağlıklı Yaşam Pratikleri

Ivan Illich (2019, s. 198) sağlığın bir uyum sağlama meselesi olduğunu, geleceği kapsadığını, bu nedenle de acıyı ve o acıyla birlikte yaşamak için gereken tinsel gücü barındırdığını ifade etmektedir. Ancak modern toplumsal yaşama geçişle ve bilginin merkezileşmesi ile birlikte sağlığın ve hastalığın sınırlarında, birbirlerine karşı konumlanışlarında, bu iki alana ilişkin bilgi kategorilerinin ve pratiklerinin şekillenmesinde ve deneyimleri biçimlendiren dinamiklerde önemli dönüşümler yaşanmıştır. Sağlığın korunmasında hakim alan olan tıp, toplumsal örgütlenmenin tamamı üzerinde etki alanını genişleterek insan bedeninin ve insan davranışlarının

giderek daha çok genel tıp ağının bir parçası haline gelmesini mümkün kılmıştır (Foucault, 2002, s.134-137). Foucault'ya (2002) göre 18. yüzyıldan itibaren tıp, bedenleri ve biyolojik süreçleri düzenleştiren bir bilme iktidarı olarak yaşamın yerine ölümsüzlüğü koymuştur. Tıbbi bilginin siyasal kurumlara giderek artan bir biçimde rehberlik etmesiyle birlikte sağlık hizmetlerinin aldığı kurumsal biçim de beraberinde ölümlülükle baş etmek adına sağlık uygulamalarını takip etmeyi ve bireysel beden sağlığından sorumlu olmayı getirmiştir. Bahsi geçen bu dönüşüm, katılımcılara sorulan “düzenli olarak sağlık kontrollerinizi yaptırıyor musunuz?” sorusunda karşılık bulmuştur:

“Evet, belirli periyotlarla düzenli sağlık kontrollerimi yaptırıyorum. Bunun en önemli sebebi, her şeyin yolunda gittiğinden emin olma isteğim.” (K7, Kadın, 33, Spor Eğitmeni).

“Rutin kontrolleri yaptırıp eksik ve gerekli vitamin, mineral vs. desteği alıyorum. Bu da sağlıklı yaşam için şart olan noktalardan biri çünkü.” (K2, Kadın, 52, Emekli).

Tıp alanında yaşanan gelişmeler aracılığıyla bireylerin yaşam süresi uzamıştır. Öte yandan, tıbbi gelişmelerin etkisi ile bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanma isteği, süresi ve beklentisi de bu duruma paralel olarak artış göstermiştir. Bununla birlikte özellikle son yıllarda hastalıkların tedavisinden çok sağlığı korumak ve geliştirmek ön planda yer almakta; bireyler sağlığı tehdit edecek pek çok sağlık riskine karşı önlem almak ve hastalıklardan korunma isteği ile hareket etmektedir. Örneğin 36 yaşında bir katılımcının konu hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Evet yaptırıyorum. Özellikle belirli bir yaştan sonra gerekli olduğunu düşünüyorum.” (K9, 36, Devlet Memuru).

Sağlık alanında tıbbi sosyal kontrolün ön plana çıktığı günümüzde dışsal risklerin azaltılması için sağlıklı kalmak ve sağlığın geliştirilmesi, bireysel açıdan özdenetim ve sağlıklı yaşam tarzının benimsenmesi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Turner'ın ifadesiyle (2017, s.17) modern tıp anlayışında mikrobun yerini bir ölçüde stres; tedavi kavramının yerini ise giderek rehabilitasyon, bakım ve rutin tıbbi kontroller almıştır. Düzenli sağlık kontrollerine ilişkin güncel yaklaşım katılımcıların söylemlerinde ön planda yer almaktadır:

“Evet yaptırıyorum. Açıkçası mümkün olduğunca hasta olmamak adına yaptırıyorum, bazı hastalıklar için erken teşhisin önemli olduğunu biliyorum o yüzden mutlaka yaptırıyorum evet.” (K5, Kadın, 46, Yönetici Asistanı).

“Düzenli sağlık kontrollerimi yaptırıyorum evet, herhangi bir hastalık gelişirse erkenden önlemimi almak için.” (K6, Kadın, 53, İngilizce Öğretmeni).

“Yani... Hastalıklara karşı düzenli olarak kontrollerimi yaptırıyorum.”(K1, Kadın, 47, Sınıf Öğretmeni).

Susan Sontag, hastalıklara dair oluşturulan metaforların etkilerine dikkat çektiği; hasta ve hastalık olgularının modern zamanlarda kazandığı anlayışın söylemsel açıdan nasıl biçimlendirildiğini tartıştığı *Metafor Olarak Hastalık Aids ve Metaforları* (1991/2015) isimli çalışmasında hasta ve sorumluluk arasında kaçınılmaz olarak bir bağ kurulduğunu iddia etmektedir. Ona (s.106) göre, eskiden hastalığa karşı savaşı yürüten kişi hekimlerken, günümüzde bu savaşı tüm toplumun yürütmesi beklenmektedir. Sontag (1991/2015, s.105-107), hastalıklara karşı “savaş içinde” olmanın kitlesel bir ideolojik seferberlik durumuna dönüşmesiyle; yani, hedefin bir düşmanın yenilmesi olarak kabul edilmesiyle birlikte her türden iyileştirici bakım ve kontrole yönelik kampanyalara (örneğin kalp hastalıkları veya kanser gibi belirli hastalıklara karşı) uygun, faydalı bir bakış açısının gelişim gösterdiğini ifade etmektedir. Özellikle neoliberal politikaların hakim olduğu kapitalist toplumlarda, kendi çıkarını gözetip kârlı çıkmayı ön plana alan davranış içinde bulunmak (Demir, 2022), hastalıklara ilişkin risklerden kaçınmak, sağlıklı bir hayat sürdürmek için gelişen koruyucu sağlık davranışı ve bu doğrultuda sağlık motivasyonu hastalıklara karşı açılan savaşın pratik bir sonucudur. Zira hastalık ve sorumluluk arasında kurulan bağ nedeniyle hastalık tıbbi semptomlarından koparılmış, bireyler düzenli sağlık kontrollerinden, aynı zamanda beslenme rejimi ve egzersiz aktiviteleri gibi birçok bedensel göstergeden sorumlu kılınmıştır. Bu çerçevede, sağlık, hastalık ve yaşlanma gibi biyolojik süreçlerin kontrol edilebilir olduğu iddiasıyla, bedenın sekülerleşmesi ve rasyonelleşmesi süreci ile uyumludur (Turner, 2020); bu bağlamda günümüz toplumunun izlerini taşımaktadır.

Yaşlanma Karşıtı Uygulamalar Aracılığıyla Yaşlanmamayı Seçenler

Modern dönemde yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin yaşamın birçok alanını etki altına almasıyla birlikte yaşam, yaş ve insan hayatının olağan biyolojik süreçlerinden biri olan yaşlanma ile ilgili algılarda önemli değişimler yaşanmıştır (Bingöl, 2015). Bu durum gerek gündelik gerekse toplumsal yaşam pratiklerinde yaş kategorileri ve bu kategorilerle ilişkili olarak belirlenen kimlik ve benlik algılarının yeniden tanımlanmasına ve bu doğrultuda yeni tartışmaların gündeme gelmesine temel oluşturmuştur. Söz konusu tanımlar içinde yaşlılık “başarılı yaşlanma” veya “üretken yaşlanma” (Demez, 2012, s.99) gibi göstergelerle ifade edilmektedir. Bu göstergeler aracılığıyla geleneksel boyutundan koparılan yaşlılık ötekileştirilerek kaçınılması gereken ve istenmeyen bir süreç olarak yeniden inşa edilmektedir (Müftüler, 2018, s.64). Böylece bireyler, yaşlanmayı tedavi edilebilir ve geciktirilebilir bir olgu olarak kabul etmekte, yaşlılığa ilişkin bilgisini bireyselleştirmekte ve bu doğrultuda hareket etmektedir. Katılımcılara yöneltilen “yaş alırken beden en ya da fiziksel olarak genç kalmayı/görünmeyi önemsiyor musunuz?” sorusu üzerine alınan cevaplar bahsi geçen süreci destekler niteliktedir zira araştırmaya katılan kadınların

önemli bir çoğunluğu düzenli olarak yaşlanma karşıtı bakım ve uygulamaları tercih ettiklerini dile getirmişlerdir:

“Botox yaptırıyorum. Üst yüz ve masseter botox yaptırıyorum. Daha canlı ve genç görünen bir yüz için yaptırıyorum, sonrasında da kendimi çok iyi hissediyorum.” (K17, Kadın, 36, Devlet Memuru).

“Ben düzenli olarak botox ve dolgu uygulaması yaptırıyorum. Ara ara da mezoterapi ve dokuz nokta lifting uygulaması yaptırıyorum. Bunların dışında yüzüme iki kere kolajen dokuyu canlandırmak için fraksiyonel radyofrekans uygulaması yaptırdım. Açıkçası daha genç ve iyi görünmek için yaptırdım ve yaptırıyorum. Yaşlılık belirtilerini mümkün olduğunca geciktirmeye çalışıyorum diyelim.” (K33, Kadın, 47, Genel Müdür Yardımcısı).

Yönetimsel aklın ve eş zamanlı olarak nüfusların üretkenliği ile sağlığın idare edilmesi pratiğinin ortaya çıkışını 18. yüzyılın ortasına konumlandıran Michel Foucault açısından beden, biyolojik niteliğinin yanında ekonomik verimi açısından politik bir özelliğe de sahiptir. Bedenin ekonomik kullanımı doğrudan doğruya itaatkâr bir kapasiteye sahip olmasıyla ilişkilidir. Politik anatomi (anatomo-politika) özneyi beden temelinde ekonomik, politik ve toplumsal anlamda dönüştürerek şekillendirmektedir. Bunu yaparken de gerekli olduğunda birtakım kurumları veya bazı normları kullanmaktadır. İtaatkâr bedenlere sahip olan özneler ise kendi görelî serbestliklerini bir tür özgürlük olarak deneyimlemektedir (Foucault, 1975/2020). Biyopolitika biyolojik süreçlerin düzenlenmesine odaklanırken politik anatominin amaçları arasında bedenin yeteneklerinin artırılması, güçlerinin ortaya çıkarılması ve ekonomik denetim sistemi ile bütünleşmesi yer almaktadır. Bu mekanizma özneleşme ve nesneleşmeyi birbiriyle örtüştüren bireyselleştirici prosedürler ortaya çıkarmaktadır (Foucault, 1976/2003). Bu bağlamda, biyopolitikanın ve politik anatominin gelişimini kapitalizm ile ilişkilendirmek mümkündür çünkü her iki teknik de bedenin gücünü artırmaya, değerlendirmeye ve dolayısıyla bedene yatırım yaparak üretim aygıtı içine dahil etmeye olanak tanımaktadır (Foucault, 2003, s.145).

Genç ve sağlıklı görünmek başta kadınlar olmak üzere tüm bireyler için özellikle günümüz kapitalist tüketim toplumunda bir önceliktir. Toplumsal yapıya göre şekillense de post-modern dünyanın genç ve bakımlı olmak üzerine kurulu evrensel güzellik normları tüm bireylere dayatılmaktadır. Bu nedenle de farklı yaş gruplarından kadınlar, estetik ve yaşlanma karşıtı uygulamalara yönelmektedir. Örneğin botulinum toksin (botox) görüşme gerçekleştirilen kadınlar arasında en fazla tercih edilen uygulama olarak ön plana çıkmıştır. ISAPS’ın verilerine göre de Türkiye’de 2022 yılında 260.206 kişi ile botulinum toksin (botox) ilk sırada yer almıştır. Bunun yanında mezoterapi ve dolgu gibi enjeksiyon işlemleri de cevaplar arasında sıklıkla kendine yer bulmuştur:

“Botox yaptırıyorum. Yüzümdeki kırışıklıkları kontrol etmek ve tabii ki önlemek için.” (K11, Kadın, 31, Devlet Memuru).

“Düzenli olarak botox ve mezoterapi yaptırıyorum. Yüzüme ve ellerime. Cildimin doğal yenilenme ve onarım sürecini kontrol edip yaşlanma belirtilerini geciktirmek istiyorum.” (K10, Kadın, 45, Diş Doktoru).

Tıbbi bakışın dil düzeyinde kurduğu iktidar alanı ile birlikte tıbbi bilgi toplumsal yapıda merkezileşmeye başlamıştır (Foucault, 1973/2017, s.30). Tıbbın toplumsallaşması ve yaşamın her alanına sirayet etmesi beden aracılığıyla tüm yaşamın tıbbileştirilmesi sürecinden beslenmektedir. Bu durumun kazandığı boyut, tıbbın “tıbbi olmayan” alanlara kadar uzanıp bu alanlarda da hakimiyet kurmaya başlaması şeklinde özetlenebilir (Özmkas, 2021, s.120). Günümüzde beslenme, cinsellik, doğum, yaşlanma ve ölüm gibi konular tıbbileştirilmekte ve birer hastalık olarak kabul edilip tedavi kapsamına alınmakta; çözümü ise birey düzeyinde konumlandırmaktadır.

Yaşamın olağan biyolojik süreci olan yaşlılık/yaşlanmanın tıbbileştirilerek sağlık sorunu haline getirildiği günümüzde güzellik ve estetik endüstrisinin teknolojinin hızla ilerlemesi ile birlikte gösterdiği gelişim aracılığıyla yaşlılık/yaşlanma süreci yönetilmekte ve aynı zamanda şekillendirilmektedir. Bununla birlikte, gelişen teknoloji estetik trendlerinde değişimleri tetiklemekte; bu da estetik amaçlı işlem ve uygulamalarda çeşitliliğe yol açmaktadır. Özellikle minimal invaziv ya da non-invaziv işlemlerin -botulinum toksin, dolgu, cilt yenileyici lazer uygulamalar veya soğuk lipoliz vb.- ön plana çıktığı günümüzde bu uygulamalar kişiye özel sonuçlar elde etmek adına etkili araçlar olarak dikkat çekmektedir. Örneğin 63 yaşındaki bir katılımcı yaş ile birlikte ortaya çıkan cilt lekelerini gidermek için minimal invaziv işlemler arasında yer alan lazer uygulamasını tercih ettiğini ve sonuçtan da memnun kaldığını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Yakın zamanda yüzüme cilt lekelerim için fraksiyonel lazer uygulaması yaptırdım. Bu yaşlarda malum ciltte lekeler oluşuyor hatta zamanla da artabiliyor. 4 seans gibi düşündük doktorumla. Şimdiye kadar 2 seans yaptırdım. Biraz bekleyelim sonucu görelim dedi doktorum. Belki 2 seans da yetebilir dedi çünkü işe yaradı açıkçası. Hafifledi lekelerin görüntüsü. Zaten etkisi de 6 ay içinde görünüyormuş.” (K31, Kadın, 63, Emekli Öğretmen).

Özellikle 1990’lı yıllarla birlikte görünürlük kazanan yaşlanma karşıtı tıbbin gelişmesiyle beraber yaşlılık semptomu dönüştürülüp tedavi edilebilir bir olgu şeklinde ele alınmaya başlamıştır (Bozok, 2009, s.176). Böylece yaşlanmanın doğal bir sonucu olarak yaşanan bedensel değişimler tıbbın konusuna dâhil edilerek müdahale gerektiren sorunlar olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar arasında yer alan farklı yaş gruplarından ve sosyo-ekonomik statüden kadının yaşlanma karşıtı

bakım ve uygulamaları tercih etmelerindeki en önemli motivasyon kaynağının da yaşlanma/yaşlılık belirtilerini mümkün olduğunca geciktirmek, tedavi etmek ya da ertelemek olduğu görülmüştür. Bunun yanında uygulama sonrasında alınan sonuçların da önemli oranda memnuniyet barındırdığı tespit edilmiştir:

“Alın bölgeye son birkaç senedir düzenli olarak botox ve cilt bakımı yaptırıyorum. Alın bölümde kırışıklıklar yoğundu; yaşım itibarıyla biraz erken oluştuğunu düşündüm ve açıkçası önlem almak istedim. Daha iyi ve fresh görünme isteği en büyük motivasyon kaynağım. Yaptırdıktan sonra aynaya baktığımda kendimi daha iyi hissetmeme neden oluyor. Var olan durumu ortadan kaldıramasam da en azından yaşlanma belirtilerinin ilerlemesine engel olduğumu düşünüyorum.”(K16, Kadın, 33, Bankacı).

“Düzenli olarak botox ve dolgu yaptırıyorum. Bu tip uygulamalar beni mutlu ediyor, motivasyonum da bu açıkçası. Sonucu güzel oluyor bunu görmek beni mutlu ediyor. Yaşlanmak üzücü, yaş aldıkça ölüme yakın olmak üzücü. Yaşamak güzel!”(K4, 53, Kadın, Ev Hanımı).

“Alın, kaş ve kaz ayaklarıma botox, Paris ışıltısı, göz altlarına ise mezoterapi yaptırdım. Bu uygulamaları düzenli olarak da yaptırıyorum. Mimik kullandığım için alımda çok fazla kırışıklık oluşmuştu, gözaltları da yapısal olarak mordu. Motivasyonum kendimi daha iyi hissetmek ve tabii ki mümkün olduğunca yaşlanmayı geciktirmek. Memnun da kalıyorum sonuçlardan, mutlu oluyorum.” (K32, Kadın, 36, Akademisyen).

Yaşlanma karşıtı söylemin dayanağı ölümlü yapı sökümü uğratma vaadidir zira zamanı durdurmak ya da geriye sarmak gibi ifadelerle -biyolojik olarak imkânsız olsa da- bireylerin kendi yaşam sürelerini yaşlanma karşıtı pratikler aracılığıyla kontrol edebilecekleri fikri üzerinden bir pratik alanı oluşturulmaktadır (Değerli & Yiğit, 2020). Bahsi geçen söylem yaşlanmayı geciktirmek/önlemek daha da önemlisi genç görünme isteği motivasyonu ile bireylerin gönüllü olarak kendi bedenleri üzerinde kontrol uygulamasına ve müdahalede bulunmasına olanak yaratmaktadır.

Öte yandan ölümlü yapı sökümü uğratmak adına yaşlanmayı kontrol altında tutmak, her anlamda formda ve dinamik bedenlere sahip olmaya yönelik uygulamalar ve stratejiler Bauman'ın “akışkan modernite” olarak adlandırdığı dönemde önemli bir tüketim alanı yaratmaktadır. Bu yeni yaşam konsepti aracılığıyla, yaşlanma sağlıklı ilişkilendirilmekte, genç kalma ideali önemli bir olguya dönüşürken her geçen gün artan yaşlanma karşıtı ürünler ve uygulamalar gündelik yaşamda yerini almaya devam etmektedir (Sezgin, 2011). Günümüzde sadece sağlığın korunmasına yönelik olarak değil aynı zamanda istenmeyen ve kaçınılması gereken bir gerçeklik olarak yaşlanmanın önlenmesi için önemli bir sektör bulunmaktadır ve bu sektörün işlemleri tüketim odağında yeni bir

yaşam tarzının benimsenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda medya ve özellikle sosyal medya etkili bir araç olarak ön plana çıkmaktadır.

Estetik Operasyonlar Aracılığıyla Yaşlanmamayı Seçenler

Günümüz tüketim toplumunda tıbbi bilgi, tıbbi otoritelerden bireylere doğru hızlı bir yayılım süreci içinde yer almaktadır. Bu süreçte tıp, gerek bilimsel etkinliklerin ürünü olarak hastalıkları tedavi ve teşhis eden bir pratik olarak işlev görmekte gerekse tüketim piyasasını hareketli kılacak ve pazar stratejileri geliştirecek bir etkinlik alanı olarak varlığını sürdürmektedir (Timurtürkan, 2016, s.85). Kuşkusuz ki bu durum bedene dair değişen algılarla yakın ilişki içindedir; zira özellikle post-modern toplum kültürü içinde beden üretici kapasitesi artırılacak bir unsur olmaktan çıkmış, giderek tüketilen sağlık ve tüketen bedene doğru önemli bir geçiş gerçekleşmiştir. Bu dönemin popüler söylemlerinde gençlik yüceltilmekte, bu doğrultuda yaşlılığın belirtilerinden kaçınmak adına yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik operasyonlar gündelik hayatın önemli bir etkinliğine dönüşmektedir. Özellikle estetik cerrahi ve uygulamalar alanında gerçekleşen gelişimle birlikte önemli bir alıcıya dönüşen yaşlanan bedenler ekonomik alanın birer aracına dönüşmektedir. Featherstone'nun ifadesiyle (1995, s. 232) tüketim kültürü içinde, yaşlılık döneminin tüm sosyal ve fiziksel belirtilerine meydan okuyarak genç kalmayı başaran kaliteli ve başarılı bir yaşlılık algısı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda günümüzde, bedenin verili bir öge olduğu düşüncesinden uzaklaşarak, üzerinde her türlü değişim ve dönüşüm gerçekleştirme hakkına ve şansına sahip, olağan biyolojik süreçlere müdahale etme ihtimali barındıran ve bedenin yeniden yaratılabileceği düşüncesine dayalı bir anlayış gelişmiştir (Yumul, 2012). Katılımcılara iletilen “son beş yıl içinde herhangi bir estetik operasyon yaptırdınız mı?” sorusu üzerine alınan yanıtlar literatüre paralel bir niteliğe sahiptir:

“Yaptırdım. Göz kapağı ameliyatı oldum. Bakışlarım beni üzgün gösteriyordu, sürekli moralsizmişim gibi görünüyordum o yüzden de rahatsız oluyordum çok. Yaşım daha çok ilerlemeden yaptırmak istedim. Memnunum sonuçtan, bakışlarım değişti.” (K28, Kadın, 51, İngilizce Öğretmeni).

“Yaptırdım evet. Göz kapağıma. Yapısal olarak zaten düşüktü göz kapaklarım ama yaşım ilerledikçe daha da düştü. Önlem almak istedim ilerleyen yıllar için. Memnunum evet hem önlem almış oldum hem de görüntümü olumlu yönde değiştirdi. Bir taşla iki kuş vurmuş oldum yani.” (K37, Kadın, 59, Eczacı).

Araştırmaya katılan katılımcılar arasında estetik operasyon geçirmiş kadınların ağırlıklı olarak orta yaş grubunda yer aldıklarını söylemek mümkündür. Bu durumun sebebi olarak ilerleyen yaşlarda vücut deformelerine bağlı nedenlere karşı önlem alma isteğinin ön planda yer

aldığı ancak bunun yanında, estetik operasyon kararının kendini daha iyi hissetme ve bedeni genç tutma isteği ile de ilişkili olduğu görülmüştür:

“Karın bölge abdominoplasti (karın germe) operasyonu yaptırdım. Sarkma oluşmuştu karın bölgede onu toparlatmak istedim. Görüntüsü beni rahatsız ediyordu. Epeydir aklımda olan bir şeydi ancak bir türlü cesaret edememiştim. Birkaç olumsuz haber okumuştum bu konuda. Sonra yakın bir arkadaşım yaptırıp memnun kalınca ben de aynı doktora gittim. İyi de oldu, ben de memnun kaldım yani. Korktuğum şeyler başıma gelmedi.” (K36, Kadın, 53, Kimya Mühendisi).

Araştırmaya katılan kadınlar arasında estetik operasyon kararı almış olanların eğitim düzeyleri incelendiğinde ise estetik cerrahi kararı alanların en az lisans düzeyinde bir eğitime sahip oldukları görülmüştür. Bu noktada çalışma grubu içinde eğitim düzeyi ile beden algısı arasında bir ilişki olduğunu iddia etmek mümkündür:

“Meme toparlama ameliyatı oldum. İki doğum, emzirme, kilo değişimleri derken göğüslerimin formunda değişim oldu. O değişiklikten de rahatsız oldum. Toparlatmak, biraz düzeltmek istedim. Daha ileri yaşları da düşünerek. Çok kolay bir operasyon değil yani bir botox, dolgu gibi değil. Bir arkadaşım göz kapağı ameliyatı oldu mesela kolay bir süreçti gözlemlediğim kadarıyla. Operasyon kararını almadan önce epey düşündüm, çevreme danıştım. Ağrı ve şişlikler beni düşündürmüştü açıkçası. Şu an sonuçtan oldukça memnunum.” (K29, Kadın, 51, İnşaat Mühendisi).

Öte yandan, estetik talep edilen bölgenin operasyon kararı almak üzerindeki etkisi de elde edilen bulgular arasında ön plana çıkan noktalardan biri olmuştur. Hayati tehlikesi daha az olduğu düşünülen, çoğunlukla hastane yatışı gerektirmeyen operasyonların kararını almanın katılımcılar açısından daha kolay olduğu görülmektedir. Örneğin göz kapağı operasyonu, meme veya karın germe operasyonuna nazaran kararının daha kolay verildiği bir ameliyat olarak dikkat çekmiştir:

“Üst göz kapağı ameliyatı oldum. İyi ki de oldum. Zaten kolay bir operasyon artık. Hastane yatışı bile gerektirmiyor. Hem uzun yıllardır haşimato hastasıyım hem de yaş aldıkça elastikiyet kaybı sebebiyle göz kapağım iyice düştü ve beni rahatsız etmeye başladı. Görmeye bile engel olabiliyor biliyorsunuz. Daha fazla vakit kaybetmeden yaptırmak istedim.” (K40, Kadın, 54, Sınıf Öğretmeni).

Post-modern tüketim kültürü içinde sağlığa ve beden görünümüne ilişkin söylemler ve sunulan stratejiler hem tıbbi, hem de estetiğe yönelik olarak sunulmaktadır (Özcan, 2007). Bahsi geçen söylemlerde insan yaşamının her aşaması için nitelikli bir hayatın genel hatları çizilmekte ve bu hatlar doğrultusunda öneriler ve çözüm araçları sunulmaktadır. Estetik, genç ve sağlıklı beden nitelikli yaşamın hedefi olarak kabul edilirken bu hedefin modern tıbbın göstergeleri aracılığıyla sağlanabileceği düşüncesi ise tıbbi ideolojik yaklaşımlar aracılığıyla sunulmaktadır

(Çabuklu, 2006). Bu doğrultuda yaşlılığın/yaşlanmanın belirtilerini azaltmak ya da yok etmek için yaratılan yeni alanlar (ilaç sektörü, kozmetik ürünler veya spor ve beslenme endüstrisi gibi) yaşlanan bedenleri tüketimin hem öznesi hem de nesnesi olarak yeniden inşa edip bedeninin tüketim aracına dönüşmesini kolaylaştırmaktadır (Timurturkan & Demez, 2018).

Medya ve Sosyal Medyanın Yaşlanma Karşıtı Uygulamalar ve Estetik Operasyonlar Üzerinde Yarattığı Algı

Tüketim toplumunda bedeninin estetik değerler doğrultusunda yönetilip yönlendirilmesi ve böylece görsel ve estetik değeri yüksek bir nesneye dönüştürülmesi (Çarboğa, 2022), bedene ilişkin önerilerin ve sunulan stratejilerin önemli bir sonucudur. Sözü geçen öneriler ve stratejiler medya ve özellikle de sosyal medya aracılığıyla yayılmaktadır. Günümüzde medya teknolojilerinin kullanımındaki artışın sonucu olarak bireyler birçok konuda olduğu gibi sağlık/hastalık bilgisine ve beden görünümüne dair yönergelere bu teknolojiler aracılığıyla erişim sağlamaktadır. Katılımcılara yönlendirilen “sosyal medyanın estetik operasyonlar ve yaşlanma karşıtı uygulamalar üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna karşılık alınan cevaplar şu şekildedir:

“Özellikle sosyal medya çok etkili. Kişinin kendine bakmasını sağlıyor bence. Daha güzel görünme ihtiyacını yaratıyor, isteğini sağlıyor.”(K39, Kadın, 58, Ev Hanımı).

“Sosyal medyada yapılan paylaşımlar, resimler insanlara cazip geliyor diye düşünüyorum. Özellikle de belirli bir yaşa gelmiş kadınlarda cilt elastikiyetini kaybetme gibi görüntü açısından bazı değişiklikler meydana geliyor. Bu da biz kadınları mutsuzluğa itiyor. O yüzden estetik uygulamalara yönelimi artırıyor sosyal medya.” (K23, Kadın, 44, Sınıf Öğretmeni).

“Evet, sosyal medyanın estetik operasyonlar ve anti-aging uygulamalar üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum. Sosyal medya, kullanıcılarına mükemmellik ve gençlik ideallerini sürekli olarak sunuyor. Bu da bu tür uygulamaların popülerliğini arttırabiliyor.” (K27, Kadın, 55, Opera Sanatçısı).

Kitle iletişim araçlarının bireylerin estetik operasyon veya yaşlanma karşıtı uygulamalara karar verme üzerinde oynadığı rolü bir başka katılımcı şu sözlerle ifade etmiştir:

“Etkili olmaz olur mu? Yapılan reklamlardan veya sosyal medya gönderilerinden etkilenip hemen randevular alınıyor. Bu konuda çok fazla ilgi olduğunu düşünüyorum. Geniş bir yelpaze ve yaş aralığı da oldukça geniş. Velhasıl herkes güzelleşme derdinde.” (K26, Kadın, 52, Emekli).

61 yaşındaki bir başka katılımcı ise sosyal medya üzerinden takip ettiği plastik cerrahların hesaplarında paylaştıkları operasyon resim ve/veya videolarının ilgisini çektiğini, bu tip

operasyonlara dair bilgiye erişimin geçmişte kısıtlı olduğunu ancak günümüzde doktor ve cerrahların sosyal medya hesaplarında sıklıkla estetik operasyonları veya uygulamaları paylaştığını, bu tip paylaşımların dikkat çektiğini ve karar almak adına da etkili olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Oldukça etkili olduğunu düşünüyorum. Mesela ben de sosyal medya hesabımdan o çok tanınmış, bildiğimiz cerrahları takip ediyorum. Özellikle benimle aynı yaşlarda kadınların geçirdikleri estetik operasyon paylaşımları dikkatimi çekiyor, hani öncesi ve sonrası gibi. Eskiden yoktu böyle şeyler. Şimdi instagram var tabi. İlgile takip ediyorum bu tip paylaşımları, hatta ben de yaptırmayı düşünüyorum diyebilirim. İple yüz germe ya da Fransız askısının sonuçlarını beğeniyorum.” (K30, Kadın, 61, Emekli Yönetici).

Kitle iletişim araçlarının gelişimi ve yaygınlaşması, bireysel sınırlılıklara meydan okuyarak beden zamanla olan kaçınılmaz deneyimini dönüştürmektedir (Ertan, 2019). Özellikle yeni medya uygulamaları aracılığıyla bireyler üzerinde sağlıklı olmak, fit kalmak, estetik müdahaleler veya yaşlanma karşıtı uygulamalar ve önerilerle sağlık gündemi oluşturulmakta ve bu yolla gündelik yaşamın akışı içindeki rutin pratiklerin düzenlenmesine müdahale edilmektedir. Dolayısıyla medya ve özellikle de sosyal medya uygulamaları bireysel kanaatleri belirlemek, bireysel yaşamları yönlendirmek, birçok açıdan kamuoyu oluşturmak ve söz konusu gelişmelerin toplumsal yansımaları görmek açısından önemli kaynaklar olarak ön plana çıkmaktadır.

Tartışma

Bir inceleme ve tartışma alanı olarak beden, sahip olduğu toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel etkilerin varlığı ile sosyolojik imgelemde önemli bir yere sahiptir. Buna rağmen toplumsal yaşam ile beden arasındaki ilişkinin sorunsallaşıp bir araştırma alanı olarak benimsenmesi 1980’li yılları bulmuştur (Giddens, 2012, s.129). Beden sosyolojisinin gelişiminin önünü açan toplumsal zeminde, kadın hareketinin toplumdaki ve feminist akademik çevre içindeki toplumsal ve siyasal etkisiyle tüketim kültürü içinde bir beden ve yaşam tarzı estetiğinin gelişim göstermesi yatmaktadır (Turner, 2017, s.266). Beden, post-modern tüketim kültürü içinde, üzerinde tahakküm kurulan, hızlıca tüketilebilen bir meta haline gelmiştir. Bedenin yalnızca biyolojik bir gerçeklik olmayıp toplumsal süreçler tarafından da şekillenen bir niteliğe sahip olduğu düşüncesinin yaygınlaşması, beden sosyoloji disiplini içinde bir alt alan olarak güçlenmesini mümkün kılmıştır (Timurturkan, 2008, s.12).

Türkiye’de son yıllarda yaşlanma karşıtı bakışın toplumda yaygınlaşması ve bu bağlamda beden yeniden inşasında medyanın rolü üzerine önemli çalışmalar yapılmıştır. Toplumsal gerçekliği yansıtmaya özelliğine atıfla medyada, özellikle de görsel/yazılı basın ve yeni medya

uygulamalarında gençlik idealinin, yaşlanma karşıtı uygulamaların ve yaşlılık ile ilgili temsillerin analizine dair gerçekleşen çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Yanı sıra, yine Türkçe literatürde pek çok değerli araştırma tıbbileştirme süreci ve bu sürecin bir yansıması olan sağlığın meta haline gelmesi, yaşlanma karşıtı söylem ve onu kuşatan sağlıklı yaşam önerilerini tüketim toplumu bağlamında ele almıştır. Örneğin Timurtürkan ve Demez (2018) toplumsal iktidar ilişkileri içinde yaşlılığa yüklenen anlamlar ve toplumsal alanda iktidar kaybı olarak tanımladıkları yaşlılığa dair pratiklerin piyasa ekonomisi odaklı tartışmasına dayanan makalelerinde, günümüz toplumunda yaşlılığın önemli bir tüketim alanına dönüştüğünü, aktif iş piyasası sürecine dâhil edilemeyen yaşlılığın, tersinden bir uygulamayla tüketim piyasasına dâhil edildiğini ifade etmektedirler. Öte yandan, Korkmaz Yaylagül vd. (2016) yaşlanma karşıtı uygulamaların taşıdığı ekonomik boyutu ele alarak yaşlanma karşıtı uygulamaların sıklıkla gençlik ve güzelliğe yönelik uygulamalar olarak algılandığını ortaya koymuşlardır. İlave olarak Gürler (2018) cinsiyet fark etmeksizin estetik cerrahiye talebin yüksek olduğu ortaya konmuş ve kadın katılımcıların kadın güzelliğini ahlaki özelliklerle ve bazı davranış kalıplarıyla ilişkilendirirken erkek katılımcıların erkek bedeninin güzelliğine dair bu tip bir ilişkilendirme yapmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Özellikle son yıllarda literatürde daha fazla yer bulan kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın bedenini yeniden inşasındaki rolüne odaklanan çalışmalar arasında ise Sarıgül'ün (2022) Instagram'ın tüketim, estetik ve beğeni yoluyla kadın bedeni üzerindeki etkisini araştırdığı doktora tezi, Soydemir'in (2022) sosyal medyanın estetik operasyonlar üzerindeki etkisini irdelediği yüksek lisans tezi ve Çakır'ın (2020) yeni iletişim teknolojilerinden biri olan sosyal medyanın bedensel dış görünüm söylemi üzerinden kadın bedenini inşasını sosyolojik bağlamda tartıştığı "Sosyal Medyada Bedensel Dış Görünüm Söyleminin Kadın Bedenini İnşası: Sosyolojik bir Değerlendirme" isimli çalışması yer almaktadır.

Tüm bu çalışmalara ek olarak, bu çalışma da Türkiye'de özellikle kadınların sağlıklı yaşam pratikleri ile yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik operasyonlara olan ilgi, tercih, ve motivasyonunu söz konusu uygulamalar ve operasyonları en az bir kere deneyimlemiş olan, İstanbul'da farklı sosyo-ekonomik statü ve yaş grubundan 40 kadın katılımcının düşünce ve görüşleri temelinde analiz etmektedir. Ortaya çıkan sonuç, kadınların günümüzde artık söz konusu uygulama ve operasyonları lüks tüketim dahilinden çıkararak rutin bir yaşam pratiği olarak benimsedikleri yönünde olmuştur. Öyle ki bütçelerini bu yönde şekillendirdikleri ve bu uygulamaları çoğu zaman bir yaşam önceliği haline getirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, bu çalışmanın yaşlanma karşıtı uygulama ve estetik operasyonların günümüzde sağlıklı yaşam pratikleri kapsamında değerlendirilmesi yönünde gelecek çalışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, kadınların yaşlanma karşıtı söylem ve o söylemi çevreleyen sağlıklı yaşam önerileri doğrultusunda bireysel pratikler ve yaşlanma/yaşlılık karşıtı uygulama ve estetik operasyon tercih, davranış ve motivasyonlarının ipuçlarını nitel bir araştırma aracılığıyla ortaya koymayı odağına almıştır. Araştırmaya katılan kadınların önemli bir çoğunluğu sağlıklı ve uzun bir yaşam isteği doğrultusunda tıp uzmanlarının -güncel sağlık yaklaşımı temelinde- görüş ve önerilerini dikkate aldıklarını ve o görüş ve öneriler doğrultusunda da düzenli sağlık kontrollerini yaptırmaya özen gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Moderniteye özgü değerler arasında yer alan bireysel sorumluluk, öz denetim, kendi kendini kontrol etme ve yarınını planlama gibi belirleyici bazı ölçütlerle günümüzde sağlıklı olmak ve sağlıklı kalmak bireysel bir başarı göstergesine dönüşmüştür. Sağlığın geliştirilebilen, değiştirilebilen ve geleceğe yönelik bir olgu olarak benimsenmesi, bir taraftan gündelik hayatın sağlıkla ilgili meselelerle genişlemesini, diğer taraftan da sağlıklı yaşam tarzlarının kabulünü beraberinde getirmektedir. Sağlığa ilişkin bu yeni yaşam tarzı, bireylerde yaşam boyu devam edecek bir hassasiyet yaratmaktadır. Çalışma grubu içinde de kendine önemli oranda yer bulan, bireyin kendi rızasıyla bedenini kontrol ve denetim altına almasına yol açan bu süreç, biyo-iktidarın işleyiş mekanizmasını anlamak noktasında somut bir örnek olarak kabul edilebilir.

Gündelik yaşamın hemen her alanının tıbbileştirilmesinin bir uzantısı olarak görülen yaşlanma karşıtı söylem aracılığıyla aktarılan beden tasviri, bireylerin her an bedensel görünüşleri hakkında dikkatli ve bilinçli olmaları gerekliliği üzerinde temellenmektedir. Bireyin yaşlanma süreciyle baş etmesi için stratejiler geliştirmeye yönelik öneriler sunan bu söylem aracılığıyla bedene dayatılan “doğru yaşlanma” pratikleri (Bozok, 2009) günümüzde önemli bir tüketim alanı yaratmaktadır. Örneğin yapılan araştırmalara göre cerrahi olmayan/non-invaziv işlemlerin son yıllarda oldukça yaygınlaştığı, bu işlemler arasında özellikle botulinum toksin (botox)’in yaşlanma belirtilerini minimize etmekte en fazla tercih edilen uygulama olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma İstanbul ili özelinde kadınların güncel sağlık yaklaşımı dâhilinde sağlıklı yaşam pratikleri ile günümüz tüketim kültürünün bir uzantısı olan popüler yaşlanma karşıtı söylem bağlamında yaşlanma karşıtı uygulamalar ile estetik operasyonlara ilişkin pratik ve uygulama alanlarına odaklanan bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, çalışma grubu dahilinde her yaş grubundan ve gelir düzeyinden kadın yaşlanma kaygısı doğrultusunda -düzenli tekrar gerektiren- yaşlanma karşıtı işlemlere (botox, dolgu, mezoterapi vb.) başvurma eğilimindedir. Botox’tan sonra en fazla tercih edilen uygulama olarak mezoterapi ve dolgu işlemleri ön plana çıkmıştır. Bu uygulamaların ortak noktası, yaşlanma gibi bedenin olağan

biyolojik sürecinin kontrol edilebilir veya önlenbilir/geciktirilebilir bir süreç olduğu iddiası taşımasıdır. Güzellik ve estetik endüstrisinin teknolojinin hızla ilerlemesi ile birlikte gösterdiği gelişim ve bu gelişime bağlı olarak yaşlanma karşıtı uygulamalar ve kozmetik ürünlerde artan çeşitlilik gündelik yaşamda hızla yerini almaktadır. Genç görünmenin sağlıklı görünmekle eşdeğer kabul edildiği günümüz tüketim toplumunda liposuction, mezolifting vb. teknoloji ve/veya cihazların isimleri, uygulama yöntemleri ve sonuçları hakkında bilgiye erişimin kolaylaşması bireylerin bu tip uygulamalara olan ilgilerinin ve taleplerinin önemli oranda artış göstermesini; dahası bu tür işlemlerin bir yaşam tarzı haline gelip normalleşmesini mümkün kılmaktadır. Bu çalışmanın bulguları yaş grubu ve sosyo-ekonomik statüye bakılmaksızın tüm katılımcıların, kendi ekonomik ve kültürel sermayeleri doğrultusunda farklı yaşlanma karşıtı uygulamalara yöneldiğini ortaya koymaktadır.

Her kadar bu çalışmanın bulguları, nitel araştırma olması dolayısıyla genellemese de, çalışma grubuna içkin önemli bir sonuç olarak, ekonomik ve kültürel sermayeleri ve yaş gruplarına bakılmaksızın, kadınların, günümüz post-modern tüketim toplumunda yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik operasyonlara önemli ölçüde yöneldikleri ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle söz konusu uygulamaların artık lüks tüketim metası olarak değil, bir gereklilik olarak kabul edildiğidir. Araştırmaya katılan, özellikle orta yaş ve üstü kadınlar arasında geçmiş yıllarda lüks tüketim kapsamında yer alabilecek estetik operasyonların günümüzde bir anlamda ihtiyaç kapsamına girdiği görülmüştür. Örneğin katılımcılar için göz kapağı ameliyatı, karın gerdirme (abdominoplasti) ya da meme toparlatma ameliyatı beden görünümünden duyulan memnuniyetsizliğin sonucunda bir gerekliliğe dönüşmüştür. Bu süreçte beden inşası normalleştirilirken ideal beden görünümüne ulaşmak için yapılan işlemlerin hemen tamamının memnuniyet barındırdığı görülmüştür. Kuşkusuz kitle iletişim araçları ve medya uygulamaları ideal beden ve küresel güzellik algısını besleyen etkenlerin başında gelmektedir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu medya ve yeni medya platformlarının yaşlanma karşıtı uygulamalar ve estetik operasyonlar hakkında bilgiye erişimlerinde ve karar verme süreçlerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla medya ve sosyal medya, anlam oluşturma sürecinde etkin bir konumdadır ve günümüz toplumsallığında ve gündelik yaşamda belli anlamların hâkim kılınmasında önemli bir konum teşkil etmektedir.

Kaynakça

Adak, N. (2011). Sosyal Bir Kurum Olarak Sağlık. Güçlü, S. (Ed.) *Kurumlara Sosyolojik Bakış* içinde (s. 336-371). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

- Allan, K. (2020). *Çağdaş Sosyal ve Sosyolojik Teori*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aries, P. (1991). *Batılının Ölüm Karşısında Tavırları*. Ankara: Gece Yayınları.
- Arpacı, M. (2016). Foucault, Biyopolitika ve Biyotarih: Tarihsel Çalışma Alanları Olarak Tıp, Beden ve Nüfus. *ViraVerita E-Dergi*, 3, 80-98.
- Arslantürk, G. (2019). Yaşlanma Sürecinin Biyopolitikası: Alternatif Medya ve Ana Akım Medyada Yaşlanma Temsilleri. *Doktora Tezi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Gazetecilik Anabilim Dalı.
- Bakacak, A. G. (2018). Sağlık. Sağlam, B. E., Boyacıoğlu, A. Ö. & Bakacak, A. G. (Ed.) *Sosyoloji* içinde (s.348-364). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Baran, A. G. (2019). Yaşlanma. Sağlam, B. E., Boyacıoğlu, A. Ö. & Bakacak, A. G. (Ed.) *Sosyoloji* içinde (s.588-605). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bauman, Z. (1997). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2000). *Ölümlülük, Ölümsüzlük Ve Diğer Hayat Stratejileri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları* (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Belek, İ. (2001). *Sosyal Devletin Krizi ve Sağlığın Ekonomi Politikası*. Ankara: Sorun Yayınları.
- Bingöl, O. (2015). Estetik Cerrahi Müdahaleler ve Modern Beden: Samsun İli Örneği. *Doktora Tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bozok, N. (2009). Bedenle Mücadeleye Dönüşen Bir Yaşlanma Pratiği. *Doğu-Batı*, 48, 173-182.
- Bozok, N. (2009). Yaşlanmayan Beden Fikrine Eleştirel Bir Bakış. VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 1190-1204.
- Bozok, N. (2011). Biyoiktidara Özgü Bir Özne(1)leşme Pratiği Olarak Popüler Sağlıklı Yaşam Söylemi. *Toplum ve Bilim*, 122, 37-52.
- Cankurtaran, M. (2008). Geriatriye Karşı Anti-Aging. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 28(6), 110-114.
- Cihan, E. (2019). Akışkan Zamanın Cisimleşen Deneyim Alanı Olarak Beden Üzerine Sosyolojik Bir Tartışma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(38), 51-77.

- Çabuklu Y. (2006). *Bedenin Farklı Halleri*. İstanbul: Kanat Yayınları.
- Çakır, H. (2020). Sosyal Medyada Bedensel Dış Görünüm Söyleminin Kadın Bedenini İnşası: Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 261-272.
- Çarboğa, H. (2022). Beden Tüketimi Bağlamında Estetik Cerrahi Operasyonların Sosyolojik Analizi: Ankara Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Değerli, H. & Yiğit, A. (2020). Sağlıkın Korunması ve Geliştirilmesinde Bireylerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranış Düzeyinin Belirlenmesi. *Vizyoner Dergisi*, 11(27), 573-586.
- Demez, G. (2012). Gençlik İdeali: Anti Aging Uygulamaları ve Değişen Yaşlılık Algılarının Medyada Temsili. *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(1), 94-120.
- Demir, S. T. (2022). Küresel Sağlık Söyleminin Sosyolojik Eleştirisi: Çağdaş Kültürün Metaforu Olarak Salgın. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 41(2), 199-219.
- Erbuğ, E. (2021). Ölüm Sosyolojisi: Geleneksel ve modern toplumda ölümün anlamı. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği*, 8, 46-61.
- Ergenekon, B. (2006). Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri: Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı.
- Ertan, C. (2019). Akışkan Zamanın Cisimleşen Deneyim Alanı Olarak Beden Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (38), 51-77.
- Featherstone, M. (1996). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. (çev. Mehmet Küçük). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2002). *Kliniğin Doğuşu*. Ankara: Epos Yayınları.
- Foucault, M. (2003). *Cinselliğin Tarihi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2017). *Deliliğin Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2020). *Hapishanenin Doğuşu*. İstanbul: Penguin.
- Giddens A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. & Sutton, P. W. (2020). *Sosyolojide Temel Kavramlar*. Ankara: Phoenix.
- Güçlü, İ. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nika Yayınları.

- Gürler, G. (2018). Estetik Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması. *Sosyoloji Dergisi*, 38, 141-172.
- Illich, İ. (2019). *Sağlığın Gasptı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kurtdaş, M. C. (2016). “Sağlıklı Yaşam” Sloganı Etrafında Şekillenen Yeni Tüketim Biçimleri. *Sosyolojik Düşün*, 1(1), 1-10.
- Kurtdaş, M. C. (2017). Medikalizasyon süreci, sağlığın ticarileşmesi ve bedenin denetlenmesine sosyolojik bir bakış. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(27), 983-1012.
- Kurtdaş, M. C. (2024). Kadınlar Hasta Olur, Erkekler Ölür: Sağlıkta Cinsiyet Temelli Farklılıkların Sosyolojik Analizi. *Sosyolojik Bağlam*, 5/1 (Nisan 2024), 1-26
- Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Marshall, G. (2021). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Müftüler, H. (2018). İstanbul’da Yaşlılık ve Yaşlılığın Yapısal Değişim. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-80.
- Rasimoğlu, C. İ. (2020). Tıp Tarihyazımı: Karşıtlıklar, Etkileşimler. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 21, 2, 123-143.
- Sağır, A. (2013). Modern Dünya ve Ölüm: Batılının Ölüm Karşısında Tavırları. *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2, 4, 213-221.
- Sarıgöl, A. (2022). Kadın Bakış Açısından Kadın Bedeninin Estetik İnşasında Instagram’ın Rolü Üniversitesi Örneği. *Doktora Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting Qualitative Data*. Londra: Sage.
- Soydemir, Ş. N. (2022). Bedenin Yeniden Üretme Aracı Olarak Sosyal Medyanın Estetik Müdahalelerdeki Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Seneca, L. A. (2019). *Mutlu Bir Yaşam Üzerine*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sontag, S. (2015). *Metafor olarak Hastalık Aids ve Metaforları*. İstanbul: Can Yayınları.

- Özcan, B. (2007). Postmodernizmin Tüketim İmajları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 261-273.
- Özmkas, U. (2021). *Biyopolitika: İktidar ve Direniş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taylor, S. & Field, D. (2007). *Sociology of Health Care*. UK: Blackwell Publishing.
- Timurtürkan, M. (2016). Yeni Bir Tüketim Alanı Olarak Tıbbileştirme: Beslenme Rejimlerinin Tıbbileşmesi. *Sağlık Sosyolojisinde Güncel Tartışmalar* (ed. Nurşen Adak) içinde (s.85-102). Ankara: Nobel.
- Timurtürkan, M. & Demez, G. (2018). Bir Toplumsal İktidar Alanı Olarak Beden ve Yaşlanan Bedenin Yeniden İnşası. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 441-456.
- Turner, B. S. (2017). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Turner, B. S. (2020). *Beden ve Toplum*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yaylagül, N. K., Yazıcı, S., Gündüz, G. & Güzeller, C. O. (2016). Yaşlanmadan Yaşamak: Farklı Gelir Düzeyindeki Kadınların Anti-Aging Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 393-410.
- Yetim, G. (2019). Sağlıklı Yaşlanma Temelli Planlı Davranış Teorisi, Niyet Ve Davranış İlkesi. *Doktora Tezi*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı.
- Yumul, A. (2020). Bitmemiş Bir Proje Olarak Beden. *Toplum ve Bilim Dergisi*. 84, 37-50.
- Yumul, A. (2012). Ötekiliği Bedenlere Kaydetmek. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (ed. K. Çayır ve M. Ayhan) içinde (s. 89-96). Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yüksel, M (2022). Modernlik ve Ölüm: Ölüm Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. *Mavi Atlas*, 10(1), 264-279.
- ISAPS. (2022). Aesthetic/Cosmetic Procedures. https://www.isaps.org/media/a0qfm4h3/isaps-global-survey_2022.pdf. Erişim Tarihi: 22.01.2024.